

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014-2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Renata Všetečková

**Kresba předškolního dítěte jako diagnostický nástroj školní
zralosti**

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Lenka Petelíková

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2014-2017

BACHELOR THESIS

Renata Vřetečková

**Preschool Children's Drawings as a Diagnostic Tool of
School Readiness**

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Lenka Petelíková

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 8. února 2017

Renata Všečeková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své bakalářské práce PhDr. Lence Petelíkové za odborné vedení, za čas, trpělivost a ochotu, kterou mi věnovala.

Děkuji dětem, které jsou autory kreseb, a rodičům dětí, kteří souhlasili s účastí dětí na průzkumu v této bakalářské práci.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na interpretaci kresby jako jeden z možných diagnostických nástrojů v problematice školní zralosti.

První část práce shrnuje obecné teoretické poznatky, kdy je podán výklad prostřednictvím odborné literatury o vývoji dítěte v předškolním období, školní zralosti, vývoji kresby a psychologickému a pedagogickému přístupu v interpretaci kresby.

V druhé části jsou seskupovány a analyzovány dětské kresby předškolních dětí v období jednoho roku, kdy z vývoje kresby a popisu určitých znaků je ukázáno na možnost využití kresby k diagnostickým účelům pedagoga.

Klíčová slova

Dětská kresba, diagnostika kresby, diagnostika školní zralosti, kresebné testy, předškolní věk, školní zralost, vývojová stadia dětské kresby.

Annotation

This thesis concentrates on the interpretation of the drawing as one of the possible diagnostic tool of the school readiness.

First part summarizes general theoretical findings of the children's development in the pre-school age, school readiness, developing children's drawing and the pedagogical and psychological approach in the children's drawing interpretation.

Second part groups and analyses drawings of pre-school children during 1-year period, when the possibility to use the drawings for diagnostic purposes of the pedagogue is inferred from the drawing's development and description of certain signs.

Keywords

Children's drawing, developmental stages of children's drawing, diagnostics of drawing, diagnostics of school readiness, drawing's tests, pre-school children's age, school readiness.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK DÍTĚTE	10
2 ŠKOLNÍ ZRALOST.....	14
2.1 Školní připravenost	15
2.2 Školní způsobilost.....	16
2.3 Význam pojmů.....	17
2.4 Školní nezralost.....	17
2.5 Diagnostika školní zralosti.....	18
3 KRESBA	20
3.1 Historie vědeckého zájmu o dětskou kresbu.....	21
3.2 Vývoj dětské kresby.....	21
3.2.1 Vývoj kresby postavy.....	24
3.3 Charakteristika kresby předškolního dítěte.....	26
3.4 Využití dětské kresby.....	27
4 DIAGNOSTIKA KRESBY	30
4.1 Diagnostické využití kresby.....	31
4.2 Diagnostické využití kresby postavy v práci pedagoga.....	32
4.2.1 Výchovné aspekty dětské kresby v práci pedagoga.....	33
4.3 Význam barev v dětské kresbě	33
4.4 Druhy kresebných testů	34
4.4.1 Nejčastěji užívané kresebné testy.....	35
PRAKTICKÁ ČÁST	39
5 CÍL PRÁCE.....	39
6 HYPOTÉZY	40
7 METODY	41
8 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU.....	43
9 ANALÝZA DAT	44

10	SHRNUTÍ ANALÝZY DAT	74
	ZÁVĚR	78
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	79
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	81
	SEZNAM PŘÍLOH.....	83

ÚVOD

Bakalářská práce s názvem Kresba předškolního dítěte jako diagnostický nástroj školní zralosti je zaměřena, jak je již z názvu patrné, na diagnostiku kresebného projevu dítěte v předškolním věku k určení jeho školní zralosti jako jeden z několika možných nástrojů zjišťování školní zralosti.

Převážná většina dětí v období před nástupem do školy, v období nazývaném předškolním obdobím, ráda kreslí. Jejich kresebný projev je přirozený a spontánní. Děti se v kresbách seberealizují, přináší jim radost a pocity sebeuspokojení. Kreslení je pro ně přirozené, vyjadřují v něm své pocity, přání a svět jaký vidí kolem sebe, tak jak ony chtějí. Kreslení je zábavou, prostředkem k dorozumívání, prostředkem k prolomení bariér a navázáním kontaktu s vrstevníky. Dětská kresba je dospělými využívána k navázání vztahu, odstranění studu, jako motivační pomůcka, ale i jako diagnostická metoda.

Díky kresbě lze poznat osobnost dítěte, jeho charakteristické vlastnosti, vztahy, postoje a pocity. Interpretace kreseb je složitým procesem, je třeba psychologických znalostí a znalostí získaných praxí v daném oboru. Vždy je důležité při interpretaci kresby brát v potaz široké a dostupné souvislosti a okolnosti, uvědomovat si individualitu každého dítěte a i charakteristiky vývojových období dítěte a i kresby. Důležitou součástí diagnostiky kresby je její průběh a následný rozbor s dítětem.

Kresbou a její interpretací se zabývají převážně psychologové, ale i pedagogové mohou kresbu využít jako diagnostický nástroj, kdy kresba postavy a její úroveň je jedním z ukazatelů školní zralosti. Při průběhu kresby lze hodnotit grafomotorickou úroveň daného dítěte, která je také velmi důležitou složkou školní zralosti.

Bakalářská práce přináší ucelený pohled na dětskou kresbu s možností využití v diagnostickém procesu z pohledu pedagoga.

Práce je členěna do dvou částí, kdy první teoretická část je řazena do logicky navazujících kapitol, v kterých jsou shromážděny teoretické poznatky z odborné literatury. Na tyto poznatky navazuje část druhá - praktická. V praktické části je bakalářská práce zaměřena na popisování vývoje kreseb dětí v předškolním věku v období jednoho kalendářního roku, aby bylo možné posoudit vývoj kresby z pedagogického pohledu pomocí komparací kreseb jednotlivých dětí v daném období na základě typických znaků, které jsou porovnatelné z pohledu pedagoga.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK DÍTĚTE

Předškolní období je jedním z nejzajímavějších období vývoje lidského jedince, má významnou hodnotu. Je stavebním kamenem pro intelektuální vývoj dětí a jejich učení. Děti v tomto období překypují energií, nadšením a neutuchající zvědavostí a hravostí. Jsou stále v pohybu, se zájmem objevují svět. *„V předškolním období jsou „okna poznání a rozvíjení“ otevřena dokořán, je to mimořádně příznivé období pro rozvíjení různých stránek osobnosti dítěte. Probíhají zde intenzivně procesy zrání a učení a nikdy potom už se jedinec nebude vyvíjet tak bouřlivě a snad ani tak intenzivně, a proto je až trestuhodné nevyužít tuto dobu k co nejširšímu rozvoji dítěte.“* (Mertin, Gillernová, 2003, s. 7) Tato doba je nazývána obdobím hry. Hra a hrová činnost je nejčastější aktivitou v tomto období. (Šulová in Mertin, Gillernová, 2003). Klenková a Kolbábková nazývají toto období předškolního věku jako věk iniciativy, kdy hlavní potřebou dětí je aktivita, která má účel.

„Předškolní období trvá od 3 přibližně do 6 let. Konec této fáze není jen určen fyzickým věkem, ale především sociálně, nástupem do školy. Ten s věkem dítěte sice souvisí, ale může oscilovat v rozmezí jednoho, event. i více let. Charakteristickým znakem tohoto věku je postupné uvolňování vázanosti na rodinu a rozvoj aktivity, která už není tak samoučelná, umožňuje např. dítěti aby se uplatnilo a prosadilo ve vrstevnické skupině.“ (Vágnerová, 2000, s. 102) Dle Allena a Marotze děti v období předškolního věku touží po nezávislosti a osamostatnění se. Na stranu druhou stále mají potřebu být ujišťovány o podpoře a pomoci ze strany dospělých. Dle Vágnerové přispívá k uvolnění závislosti a získání „svobody“ osvojení si běžných základních lidských norem, určitá úroveň komunikace a znalost obsahu rolí. Dětské myšlení je stále egocentrické, i když už chápe potřeby ostatních, a prelogické, tzv. předoperační, které je vázáno na subjektivní dojem a danou aktuální situaci. Vágnerová považuje za jeden z významných úkolů období předškolního věku překonat tento druh myšlení, který je jedním z předpokladů nástupu do základní školy.

Za vývojové mezníky v předškolním období považují Vacínová, Trpišovská a Farková dokončení základního pohybového vývoje a rozvoj sebeuvědomění na začátku a na konci to je vstup do školy a první strukturální přeměna.

V předškolním období sledujeme:

- **Tělesný vývoj** – v tomto období dochází ke změně tělesné konstituce, přechod z první tělesné plnosti na tělesnou vytáhlost. Mízí boubelatost a buclatost, děti rostou pomaleji než v prvních dvou letech svého života, vývoj je však plynulejší. Dochází k zdokonalení pohybů a koordinace těla. Pohyby začínají být elegantnější, hbitější a přesnější. Dítě by mělo být v tomto období již samostatné v sebeobslužných činnostech;
- **Motorický vývoj** - v tomto období se nejvíce rozvíjí oblast jemné motoriky, drobné svalstvo prstů, i když je tento vývoj ovlivněn osifikací ruky (chrupavka se přeměňuje v kost). Většinou se začíná vyhraňovat laterální ruka. Děti rády kreslí, vystřihují, lepí, staví kostky, modelují, navlékají a umí obratně zacházet s drobnými předměty. Hlavní činností dítěte je hra;
- **Kognitivní a percepční vývoj** – velmi intenzivní proces:
  - **Vnímání** je dle Klenkové a Kolbábkové jedním z nejdůležitějších poznávacích procesů. Vnímání je „*Proces získávání a zpracování podnětů, informací, které neustále přicházejí jak z okolního světa, tak z vnitřního světa daného člověka.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 340) Vnímání dělíme na zrakové, sluchové, hmatové, chuťové, čichové a dále pak vnímání prostoru a času;
  - **Pozornost** „*Psychický proces, který značí soustředěnost duševní činnosti člověka po určitou dobu na jeden objekt, jev, na jednu činnost.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 213) Vzhledem k tomu, že dochází k dozrání centrální nervové soustavy, tak dochází i k rozvoji koncentrace pozornosti. Jedná se o krátkodobou koncentraci;
  - **Paměť** „*Pro paměť dítěte předškolního věku je typická obraznost, citovost a živelnost. Nejlépe si pamatuje materiál, který působí citově, ať už jsou to podněty vyvolávající radost, obdiv, nadšení, nebo podněty spojené s negativními citovými zážitky.*“ (Vacínová, Trpišovská, Farková, 2008, s. 77) Z počátku tohoto období se jedná o paměť bezděčnou, mimovolnou. Až v druhé polovině předškolního věku, kolem 5 let, můžeme pozorovat záměrné zapamatování. Děti jsou schopné si zapamatovat velké množství básniček, písniček a různých textů. Většinou se jedná o mechanické zapamatování. Logickou paměť je nutno stimulovat a rozvíjet. Můžeme také hovořit o paměti

konkrétní a krátkodobé. Avšak pokud se jedná o silný zážitek, citově zbarvenou situaci, může být uložen, zapamatován trvale;

- **Fantazie** se intenzivně rozvíjí při hrách, ale i v běžném životě. Vágnerová považuje fantazii za nezbytnou pro rozumovou a citovou rovnováhu dítěte, má harmonizující význam. „*Pro dítě je zřejmě nejsnazší vyrovnat se s tlakem reality, s nedostatky vlastního myšlení i zkušenosti pomocí fantazie, která má relaxační, emocionálně příznivý účinek.*“ (Vágnerová, 2000, s. 106) V tomto období se můžeme setkat s konfabulací, nepravé lži, dítě je přesvědčeno o pravdivosti jeho smyšlenek;
- **Myšlení** Díky zdokonalující se práci mozkové kůry dochází k velkému pokroku ve všech oblastech myšlení. Dochází k zdokonalení analýzy, syntézy, zobecňování, třídění a srovnávání. (Vacínová, Trpišovská, Farková, 2008) „*V předškolním období dochází k plnému rozvinutí názorného intuitivního myšlení, které je typické pro tzv. předoperační stadium (věkově umístitelné přibližně mezi čtvrtým a sedmým, osmým rokem věku dítěte). Je to období, kdy dítě je plně myšlenkově vázáno na to, co právě nazírá. Je to cesta od individuálních předmětů a jejich vnímání k postupnému zobecňování. Začíná uvažovat v pojmech, které vznikají na základě vystižení podstatných podobností. Myšlení je dosud těsně vázáno na vnímané nebo představované.*“ (Šulová in Mertin, Gillernová, 2003, s. 13);
- **Řeč** se rozvíjí v úzkém vztahu s rozvojem myšlení. Dochází k vzájemnému doplňování. Nejprve vzniká myšlení a poté následuje řeč. Díky řeči pak dochází k předávání poznatků od jiných lidí a tím dochází k urychlení procesu poznávání. (Vacínová, Trpišovská, Farková, 2008) „*Děti se učí mluvit prostřednictvím nápodoby verbálního projevu dospělých lidí (případně starších dětí), s nimiž žijí a komunikují.*“ (Vágnerová, 2000, s. 114) V tomto období dochází k rozšiřování slovní zásoby, k poznávání a osvojování si základních gramatických pravidel, dochází k rozšiřování vět a větných celků. Převládá komunikativní složka řeči. Toto období bývá nazýváno senzitivní (citlivé) období z hlediska rozvíjení řeči. „*Z hlediska rozvoje poznávacích procesů je významnou složkou řečového vývoje tzv. egocentrická řeč, která není primárně určena pro jinou osobu a bývá spojena s myšlením. Egocentrická řeč později přechází na úroveň vnitřní řeči.*“ (Vágnerová, 2000, s. 114).

- **Emočně – sociální vývoj** Děti v předškolním období jsou velmi aktivní. Toto období je označováno jako věk iniciativy, jehož hlavní potřebou je aktivita. (Erikson in Vacínová, 2000) „*Tato aktivita se projevuje verbálně, občas plynulým tokem otázek, projevuje se v rovině lokomotoriky – stálým poskakováním, poposedáváním, různými pohyby. Tato aktivita má jistě biologický a psychosociální aspekt.*“ (Šulová in Mertin, Gillernová, 2003, s. 15) Předškolní dítě ke svému vývoji potřebuje vedle aktivity pocit bezpečí, stability a jistoty. Dále pak potřebuje citový vztah, sociální kontakty, pocit seberealizace a identity. Dochází k utváření citových projevů dítěte, kdy prožívání v tomto věku je velmi hluboké a intenzivní, ale zároveň velmi střídavé a krátkodobé. Dokážou již ovládat své city a citové projevy, umí být kritičtí sami k sobě. Rozvíjí se schopnost kolektivní spolupráce s vrstevníky. Je třeba posilovat prosociální chování. „*Je to období velmi důležité z hlediska vytvoření základu morálně – etického vývoje člověka, a je třeba, aby dospělí věnovali předškolákům pozornost a dostatek společně tráveného času. Dospělí jsou dítěti jednoznačně modelem a vzorem.*“ (Šulová in Mertin, Gillernová, 2003, s. 17) Děti na konci tohoto období umí vnímat pocit viny, pokud poruší nějaká pravidla či nařízení.

2 ŠKOLNÍ ZRALOST

„Za školní zralost budeme považovat takový stav somato-psycho-sociálního vývoje dítěte, který: 1. je výsledkem úspěšně dovršeného vývoje celého útlého a předškolního dětství, 2. je vyznačen přiměřenými fyzickými a psychickými dispozicemi pro požadovaný výkon ve škole a je doprovázen pocitem štěstí dítěte, 3. je současně dobrým předpokladem budoucího úspěšného školního výkonu a sociálního zařazení.“ (Langmeier in Zelinková, 2001, s. 111)

Školní zralost podle Zelinkové znamená zralost centrální nervové soustavy, která se projevuje odolností vůči zátěži, schopností soustředit se a emoční stabilitou.

„Školní zralost v pedagogicko-psychologickém pojetí znamená stav dítěte projevující se v takové vývojové úrovni jeho organismu, která mu umožňuje adaptaci na prostředí školy.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 304)

Školní zralost zahrnuje několik stránek (rovin):

- **Fyzická zralost** – můžeme nazvat i zralostí tělesnou – patří sem i zdravotní stav a vždy ji posuzuje lékař (pediatr, neurolog, imunolog atd.);
- **Psychická zralost** – neboli duševní zralost – zahrnuje v sobě několik rovin. Jednou z nich je rozumová (mentální) vyspělost: myšlení, vnímání, pozornost, paměť, řeč, emocionalita;
- **Sociální zralost** - jedná se o velmi důležitou rovinu, která je často opomíjena při posuzování školní zralosti. Mezi sociální dovednosti patří: odloučit se od rodiny, být v jiném prostředí, komunikovat s vrstevníky, začlenit se mezi vrstevníky, dodržovat a respektovat pravidla společného soužití, respektovat cizí autoritu, umět dát najevo své potřeby atd.;
- **Pracovní zralost** neboli motivační – jedná se o schopnosti, které děti v 1. třídě potřebují (ochota se namáhat, pochopit úkol, soustředit se, tělesná výdrž a udržet pracovní tempo). Důležité je to, aby se dítě naučilo samostatně a úspěšně pracovat.

Faktor ovlivňující zralost dítěte je i **věk**. V České republice je povinná školní docházka zahájena u dětí, které dosáhly 1. září příslušného roku šesti let. Do 1. třídy je možno zařadit i děti mladší, narozené od 1. září do 31. prosince příslušného roku. Tímto se pak velmi často stává, že se v 1. třídě sejdou velmi věkově nerovné děti.

Výše uvedené aspekty školní zralosti musí být vždy posuzovány společně a komplexně.

2.1 ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST

„Školní připravenost je chápána jako aktuální stav rozvoje osobnosti dítěte ve všech oblastech s přihlédnutím k vnitřním vývojovým předpokladům i vnějším výchovným podmínkám.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 304)

„Pojem školní připravenost zdůrazňuje ty charakteristiky dítěte, které mají vztah k vnějším, sociálním činitelům a k procesu učení.“ (Kropáčková, 2008, s. 15) Školní připravenost se věnuje úrovni předškolní přípravy z hlediska vlivu výchovy, prostředí a schopností.

Školní připravenost je prezentována v rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání v podobě tzv. klíčových kompetencí.

„Goleman (1997) v knize *Emoční inteligence* uvádí, že připravenost dítěte pro školní docházku závisí na nezákladnější ze všech znalostí – na znalosti, jak se učit; vyjmenovává sedm nejdůležitějších aspektů této schopnosti: Sebevědomí, zvědavost, schopnost jednat s určitým cílem, sebeovládání, schopnost pracovat s ostatními, schopnost komunikovat, schopnost spolupracovat.“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 2)

Školní připravenost je souhrn určitých předpokladů, které jsou důležité k dobrému zvládnutí požadavků školy. Vágnerová do těchto předpokladů řadí:

A. Hodnota a smysl školního vzdělání – na základě postojů, názorů a chování rodičů ke škole, kdy děti tento postoj, názor a chování přejímají od svých rodičů, je rozvíjena motivace dětí, jak ve škole pracovat. Dítě potřebuje chápat smysl vzdělání, jinak je pro něj škola pouze formální institucí a povinností. Hodnoty a vzorce chování, které si dítě v období předškolního věku osvojilo, jsou ovlivněny a determinovány sociokulturní úrovní rodiny. Dítě si ze své rodiny „přináší určité kompetence, které představují lepší či horší předpoklad pro uspokojující školní adaptaci tj. zvládnutí role školáka. Nedostatek bazální kulturní zkušenosti nebo odlišnosti vede k selhání takového typu, jenž je označován jako sociokulturní handicap.“ (Vágnerová, 2000, s. 143);

B. Sociální připravenost – aby dítě zvládlo roli školáka, je nutné, aby dosáhlo určité socializační úrovně. Vágnerová se přiklání k používání termínu sociální připravenost z důvodu, kdy socializace je více závislá na zkušenostech dítěte než na úrovni jeho zralosti. Mezi složky školní připravenosti Vágnerová uvádí:

- **umět rozlišovat role** a diferencovat chování, které je s různými rolemi spjato. Dítě, které nechápe rozdílnost rolí, kdy role žáka je rolí podřízenou roli učitele jako autority, je školsky nepřipravené;
- **úroveň verbální komunikace**, každá porucha řeči či její nedostatek zhoršuje postavení dítěte v komunikaci s učitelem i vrstevníky. Pokud dítě nechápe sdělení učitele nebo naopak se nedokáže vyjádřit, nemá šanci zvládnout potřebné dovednosti. V případě že se dítě nějak odlišuje v komunikaci s dětmi, se svými vrstevníky, děti jej nepřijmou. Tento tlak nepřijetí bývá většinou ve výsledku pozitivní a dítě se rychle naučí nutným dovednostem komunikace. Znalost jazyka, ve kterém je vedeno vyučování je jednou z podmínek pro pochopení a zvládnutí výuky;
- **schopnost respektovat běžné normy chování**, dítě potřebuje znát základní hodnoty a pravidla chování a také se jimi řídit. Tyto normy a hodnoty dítě získává ve své primární socializační skupině, kterou je rodina. Hodnoty dané rodiny se mohou více či méně odlišovat od norem společnosti. Eventuální střet mezi normami společnosti a rodiny je pro dítě zátěží. Pokud má dítě nedostatečně osvojené normy společnosti, školy jedná se o velkou překážku v adaptaci na školní prostředí. Dále zde hraje roli i konflikt mezi aktuálním osobním uspokojením dítěte a požadavkem učitele. Vůle u dětí se teprve rozvíjí. (Vágnerová, 2000)

2.2 ŠKOLNÍ ZPŮSOBILOST

Termín školní způsobilost je v odborné literatuře často chápán jako synonymum pro termín školní zralosti. Droppová však za školní způsobilost považuje předpoklad dítěte úspěšně vykonávat školní činnost. Pokud je dítě ve škole úspěšné, nejlépe každý den, tak si tím vytváří vnitřní motivaci k učení, školu navštěvuje s potěšením a pozitivními pocity. Činnosti, zážitky, sociální kontakty a aktivity ve škole dítě obohacují a tím mu přináší uspokojení. Za školní způsobilost můžeme tedy považovat dosažení určitého stupně ve vývoji dítěte, ať již tělesného nebo duševního, kdy dítě je schopné zvládat požadavky a nároky školy a dosahovat jemu přiměřených výsledků. „*Pedagogičtí pracovníci hovoří v této souvislosti o připravenosti na školu či o školní způsobilosti. Obsah těchto pojmů je širší, neboť jej tvoří jednak školní zralost, jednak připravenost dítěte, tzn. výsledek výchovných vlivů v rodině, případně v předškolních zařízeních.*“ (Svoboda, 2001, s. 624)

2.3 VÝZNAM POJMŮ

„Školní zralost se týká samotného dítěte a je dána úrovní zrání centrální nervové soustavy, která ovlivňuje vývoj všech mentálních schopností, vnímání, řečové schopnosti, emocionální stabilitu dítěte. Jedná se tedy o dosažení takového stupně vývoje, který umožňuje dítěti si úspěšně osvojit školní znalosti a dovednosti.“ (Kropáčková, 2008, s. 14)

“Školní připravenost odráží kvalitu podnětů, které vycházejí především z rodinného prostředí, z působení mateřské školy a ze schopností dítěte tyto podněty zpracovávat.“ (Těthalová, 2014, s. 12)

V pedagogické literatuře se nyní setkáváme s používáním všech termínů souběžně, nestojí každý sám. Termín školní připravenost a jeho souběžné postavení vedle školní zralosti byl však často velmi kriticky hodnocen psychology, kdy stále jejich většina vnímá školní připravenost jako předpoklad školní zralosti.

„V současnosti tedy můžeme pojímat školní zralost/připravenost (způsobilost vstoupit do školy) jako výslednici charakteristik dítěte, přání a očekávání rodičů, kvality domácího prostředí, kvality působení mateřské školy a charakteristik a požadavků školy. Stejný vzdělávací výsledek lze dosáhnout změnou kterékoli z uvedených charakteristik.“ (Mertin, Gillernová, 2003, s. 220 - 221)

Velice často se stává, že dítě je zralé na vstup do základní školy, ale je nepřipravené. A může to být i naopak. Je třeba posuzovat školní zralost a školní připravenost velice komplexně a vždy mít na zřeteli okolnosti, které jsou na straně dítěte, rodiny, mateřské školy, základní školy, školského systému atd.

2.4 ŠKOLNÍ NEZRALOST

I když některé děti dovrší 6 let, jejich školní zralost je nedostatečná. Jsou prozatím pro školu dostatečně nezpůsobilé. Výrazných aspektů si většinou všimnou sami rodiče. Méně výrazných aspektů si všimne pedagog v mateřské škole. Mezi aspekty nezralosti patří nezralosti v rovinách:

- fyzická rovina - špatný zdravotní stav, nedostatečný vzrůst atd.;
- psychická rovina - logopedické vady, horší vyjadřovací schopnosti, nízká úroveň vnímání, grafomotorické problémy atd.;
- sociální rovina - fixace na rodinu, neschopnost komunikace atd.

Projevy školní nezralosti:

- dítě nechce odejít od rodičů, pláče;
- dítě nenavazuje kontakt s dospělými, vrstevníky, je bázlivé, negativistické;
- dítě nemluví;
- dítě se chová bez zábran, je vtíravé;
- bez dopomoci není schopno plnit zadané úkoly;
- dítě je nesoustředěné, odchází od práce, přerušuje práci, odmítá pokračovat, povídá si při práci;
- dítě má problémy s vyjadřováním, malá slovní zásoba, logopedické vady;
- dítě je hravé;
- dítě je rozumově opožděné.

Všem nezralým dětem je třeba věnovat zvýšenou péči a pracovat na odstranění nebo alespoň minimalizování nezralosti v daných oblastech. Dítě, které je nezralé a do školy nastoupí, je v nelehké situaci, nezvládá učivo, nevěří si, může se považovat za méněcenné a i ostatní žáci ho nemusí přijmout. Je soustavně pod neustálým tlakem školy a rodiny.

Výskyt některých výše uvedených projevů školní nezralosti vede ke zvážení odkladu povinné školní docházky.

2.5 DIAGNOSTIKA ŠKOLNÍ ZRALOSTI

„Posuzování školní zralosti probíhá obvykle ve dvou etapách. Screening provádějí často již školní lékaři, učitelky mateřských škol či elementaristky při zápisu dítěte do školy. Při výskytu pochybností či problémů dochází k podrobnějšímu vyšetření, prováděnému v pedagogicko-psychologických poradnách odbornými psychology.“ (Svoboda in Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 626)

K nejčastěji používaným testům v oblasti školní zralosti patří modifikace Kernova testu, kterou v roce 1970 publikoval Jirásek - **Orientační test školní zralosti**. Test je hodnocen stupnicí 1 až 5, stejně jako školní hodnocení a je složen ze tří úkolů: kresba mužské postavy, napodobení psacího písma a překreslení skupiny bodů. Celkový výsledek testu tvoří součet získaných „značek“ v uvedených úlohách. Pokud dítě dosáhlo podprůměrného výsledku (12 až 15), je nutné ho vyšetřit podrobněji.

Jirásek vytvořil další, relativně samostatný, test, který je doplněním testu grafického, a to test zaměřující se na verbální složku tzv. **Test verbálního myšlení**. Tento test klade nároky na myšlenkové operace, řeč a získané vědomosti. Na výkon v tomto testu má vliv prostředí a výchova. Test postihuje více než školní zralost oblast školní připravenosti.

3 KRESBA

Výtvarný projev zanechávající za sebou stopu (např. čáry, body nebo zastínované plochy) je nazýván kresbou. Jedná se o nejstarší druh umění, kdy již pravěcí lidé kreslili na stěny v jeskyních dřevěnými uhlíky.

Pro děti je kresba hrou. Hrou, která v sobě má složku snění a složku reality. Ze spontánní hry s tužkou a pastelkami vznikají první kresby. Dítě ke kresbě nemusí být nuceno, většina dětí kreslení vyhledává. Především v raném věku, v mateřské škole velmi rády kreslí, později na základní škole v hodinách výtvarné výchovy se však jejich spontaneita začne vytrácet, a to k vzrůstající kritičnosti ke svému kresebnému projevu, ale někdy i svazujícím zadáním v hodinách výtvarné výchovy. V dětských výtvorech můžeme objevit vědomá i nevědomá přání a tužby (složka snění). Většinou děti kreslí, co mají v oblibě nebo naopak, co je trápí (složka reality). (Davido, 2001) *„Kresba představuje jeden ze základních a přirozených způsobů zobrazování a zmocňování se reálného a fantazijního světa dětskou osobností a sama o sobě je činností pro většinu dětí velmi přitažlivou, vyhledávanou a příjemnou.“* (Mlčák, 1996, s. 3) Dětská kresba je spjata s určitou funkční libostí a má cíl sama v sobě.

Cognet vnímá kresbu jako komunikační prostředek. Tento prostředek je využíván malými dětmi, jejich učiteli, vychovateli a rodiči. Dětská kresba nemůže existovat bez interakce s druhým *„...stejně jako řeč, i dětská kresba potřebuje pozorovatele, povzbuzení a interpretaci, aby se mohla zrodit a úspěšně vzkvétat.“* (Cognet, 2013, s. 11) Davido tvrdí, že obraz je pro dítě jazykem. Naším hlavním komunikačním prostředkem je řeč, ale nastanou situace, kdy i nám dospělým slova dojdou, kdy nedokážu přesně a jasně vystihnout, jak nám je, co cítíme. Slova mohou daný pocit, situaci zkreslit. Děti jsou ještě v nesnadnějším postavení, jejich slovní zásoba je oproti dospělým podstatně nižší. *„...kresbou totiž dítě „graficky vypráví“, aniž by do toho muselo nutně vstupovat mluvené slovo.“* (Davido, 2001, s. 19)

Davido považuje zkoumání a studium dětské kresby za „královskou cestu“, která vede psychology, pedagogy do dětské duše. I vnímavým rodičům můžou kresby jejich dětí leccos napovědět. Kresba odráží osobnost dítěte, jeho vnímání, charakter a individuální zvláštnosti.

Vágnerová vnímá v kresbu jako odraz psychických a jiných procesů. *„Projevuje se v ní typ temperamentu a emoční prožívání, v tematické kresbě lze zjistit i způsob nazírání a postoj k určité skutečnosti, např. rodinným vztahům či sebepojetí.“* (Vágnerová, 2001, s. 271)

3.1 HISTORIE VĚDECKÉHO ZÁJMU O DĚTSKOU KRESBU

Za prvního, kdo se svými myšlenkami zajímal o kresbu dětí, byl dle Uždila již J. A. Komenský, který rodiče nabádal k tomu, aby předškolním dětem dali do rukou křidu nebo uhel. Komenský byl přesvědčený, že děti nekreslily jen proto, aby napodobily psaní dospělých, ale že zobrazování souvisí s duševním životem a že je nutné k dobrému rozvoji. (Uždil, 1984)

První zmínky psychologického vědeckého zájmu o dětskou kresbu mají kořeny v období vzniku experimentální, empirické psychologie, kdy první psychologická laboratoř v Lipsku byla založen roku 1879. První odborné články o dětské kresbě vycházely v Pedagogickém časopise, kdy autorem byl E. Cook. Corrado Ricci vydal v roce 1887 první monografii o dětské kresbě. V roce 1895 Sully vydal knihu Studie dětství, kde popisuje dětské kresby. Systematické studium dětských kreseb se datuje do období počátku 20. století. V tomto období Luquet vymezil stádia dětské kresby tak, jak je známe dodnes. V druhé polovině 20. století byl zaznamenán zájem o kresby dětí, kde se neshodovala úroveň kresby se stadii kresby, jak je vymezil výše uvedený Luquet. V tomto období také dochází v rámci psychologické diagnostiky k rozvoji diagnostiky projektivní. *„Z kresby se tak dovídáme o vitalitě a emocionalitě dítěte, o jeho aktivitě a zájmech. Dítě tu však odhaluje i obsahy, o nichž by se mu jinak nevypovídalo snadno, buď proto, že se mu ještě nedostává slov, anebo proto, že si svůj stav neuvědomuje, že obsahy jeho mysli jsou podobně jako ve snu zastřeny do podoby, která ani jemu samému není dost sdělná.“* (Šturma in Davido, 2001, s 14)

Vědecké zkoumání dětské kresby u nás má také svá významná jména. Na počátku 20. století je zkoumání dětské kresby spjato se jménem prof. F. Čády, dále pak prof. Z. Matějček, J. Uždil, Z. Mlčák aj.

3.2 VÝVOJ DĚTSKÉ KRESBY

Mlčoch považuje kresbu dítěte jako ukazatel vývoje v oblasti psychických procesů, kde jsou zastoupeny náhodné změny, ale převážně dané zákonitě vývojové změny. *„Dětské kresby procházejí stadii, která těsně souvisejí s vývojem intelektu dítěte.“* (Davido, 2001, s. 21) Díky výzkumu a analýze dětských kreseb je potvrzena přítomnost některých specifických vývojových znaků, které najdeme ve vývoji normálně se vyvíjejícího dítěte, kdy tyto znaky jsou závislé na kalendářním věku dítěte. Tím, že zdravé děti ve stejném období (věku) jejich

vývoje kreslí podobně, lze přijmout předpoklad o stádiích vývoje dětské kresby. (Mlčák, 1996)

Burt rozčlenil vývoj dětské kresby do sedmi stadií jako jeden z prvních:

- **stadium čárání** (2 – 5 let, vrchol ve 3 letech);
- **stadium linií** (4 roky);
- **stadium popisného symbolu** (5 – 6 let);
- **stadium popisného realismu** (7 – 8 let);
- **stadium vizuálního realismu** (9 – 10 let);
- **stadium potlačení kresebného projevu** (11- 14 let);
- **stadium uměleckého oživení** (raná adolescence). (Burt in Mlčák, 1996, s. 5)

Mlčák za inspirativní považuje členění kresebných stadií ve vývoji dětské kresby podle Příhody:

- **stadium črtací experimentace** – může se objevit u dítěte již před druhým rokem. Pohyby vycházejí z ramenního kloubu až později z motoriky zápěstí. Jde o neplánovanou, nekoordinovanou aktivitu, která je bez obsahu. Dítě čará tužkou na papír. Změti čar dětská fantazie přisuzuje různé významy;
- **stadium prvotního obrysu** – objevuje se kolem třetího roku dítěte, kdy prvotní obrys vznikne v případě, že si dítě svou kresbu spojí s určitým významem. Později dochází k tomu, že se dítě rozhodne nakreslit určitý objekt, kresbu předchází určení jejího významu, danou spleť čar dokáže zopakovat na požádání;
- **stadium lineárního náčrtu** – nastupuje v období čtyř let, kdy si dítě vytváří základní podobu zvoleného objektu. Jedná se již o uvědomělou a tematicky zaměřenou aktivitu. Mezi nejčastější náměty v tomto období patří člověk, dům, strom a zvířata, kdy nejvýznamnějším tématem je člověk tzv. hlavonožec. Fantazie je propojena s realitou, kresba je obsahově chudá a platí, že čím mladší dítě, tím je kresba obsahově chudší;
- **stadium realistické kresby** – období pěti až šesti let, kdy dochází k oddělení zážitku od realit. Dítě i nadále kreslí své představy, ne předlohy. Dochází však k rozlišování podrobností a individuálních znaků. Kresba je dvojdimenzionální a plošná. Typické pro toto stadium je, že dítě kreslí podle toho, co o daném objektu ví. Kresby jsou disproporční, objevuje se stereotypní způsob zobrazování a perseverace;
- **stadium naturalistické kresby** – přichází kolem desátého roku, mizí realistické situace. Dítě kreslí, jak se mu předmět jeví, ne tak, co o něm ví. Dochází ke zlepšení proporcí

objektů, kresba je perspektivní. V tomto období se většina dětí dostává do kresebné krize. Děti jsou kritičtí ke své kresbě, kterou považují za nedokonalou. (Mlčák, 1996)

Opatřilová vývoj kresby charakterizuje těmito stadii:

- **bezobsažná čáranice** – v období 12 – 18 měsíce, kdy dítě náhodně uchopí nástroj vhodný ke kreslení. Mává s ním a různě manipuluje, postupně si všimne, že manipulace zanechává určitou stopu, což ho vede již k záměrnému chování, tím vzniká čárání. Jedná se o období, které je přípravou pro samotné kreslení;
- **obsažná čáranice** – v období 2 – 2,5 let. Po dokončení kresby dítě vkládá obsah do kresby, děje se dodatečně. Při samotné kresbě není obsah dítěti znám;
- **přechod ke znakové kresbě** – toto stádium bývá plynulé v rámci předchozího období. Na začátku se znaky objevují nahodile a bez záměru. Dítě začíná kreslit ovály a později i pravé úhly, což dítěti umožní kreslit vodorovné a svislé čáry;
- **znaková kresba** – k rozvoji dochází mezi 2,5 – 3 roky. Na kresbě se začínají podílet klouby zápěstí oproti minulým obdobím, kdy se podílel ramenní kloub. První kresba lidské postavy se objevuje v tomto období tzv. hlavonožec;
- **spontánní realismus** – ve věku 3 – 6 let, kdy děti kreslí hlavně zvířata, domy, květiny, stromy, dopravní prostředky a postavy. Dítě kreslí dle představy ne předlohy;
- **střízlivý realismus** – období mladšího školního věku. Kresba se i nadále obsahově zdokonaluje, pokusy o zobrazení postavy z profilu a postavy v pohybu. V tomto období je vývoj ukončen. (Opatřilová in Přinosilová, 2007)

Davido hovoří ještě o jednom výše neuvedeném období, a to o **období skvrn** – „*Kdyby rodiče umožnili dítěti, jemuž ještě není rok, aby „maloval“, zcela určitě by dělalo „skvrny“.*“ (Davido, 2001, s. 21)

Pojem realismus poprvé použil Luquet, kdy dle jeho názoru dětskou kresbu nejlépe charakterizuje právě pojem realismus. „*Realismus podle něj znamená objektivně vnímat vnější konkrétní realitu věcí a v důsledku toho opomíjet existenci jedinečné subjektivní duševní reality...*“ (Cognet, 2013, s. 25)

Cognet ve své knize kritizuje Luquetovo pojetí realismu, ale pro přehlednost termín realismus používá i ve svém díle a vychází z Luquetova členění realismu v kresbě dítěte:

- **nahodilý realismus** – dítě čárá, jeho kresba není reálným objektem. Kresba je vytvořena bez prvotního záměru;
- **nezdařený realismus** – kresby mají být realistické, ale nejsou, nedaří se to;

- **intelektuální realismus** – dítě má ztvárnit realisticky předměty na základě již dostatečných schopností, ale „*Realismus dětské kresby není realismem dospělým; ten je realismem vizuálním, zatímco ten dětský je realismem intelektuálním. Podle dospělého musí být obrázek, aby se podobal objektu, do jisté míry jeho fotografií. Musí reprodukovat všechny detaily, jedině však ty, které jsou viditelné z místa odkud je objekt pozorován, a ve tvaru, jaký mají z pohledu tohoto stanoviště; objekt zkrátka musí být vykreslen v perspektivě. V dětském pojetí naopak musí obrázek, aby se objektu podobal, obsahovat všechny reálné prvky objektu, i ty, které nejsou vidět...*“ (Luquet in Cognet, 2013, s. 27);
- **vizuální realismus** – poslední fáze vývoje dětské kresby, která odpovídá kresbě dospělého. Dítě již kreslí, co vidí, a ne, co o předmětu ví. (Cognet, 2013)

3.2.1 VÝVOJ KRESBY POSTAVY

„*Kdybychom použili statistiky a ptali se, co z našeho předmětného okolí se octne v dětských kresbách nejčastěji, zjistili bychom, že dítě je skoro vždy antropocentrické, že středem jeho zájmu je člověk a teprve potom vše ostatní, co s člověkem úžeji nebo vzdáleněji souvisí.*“ (Uždil, 1984, s. 22)

Vývojem kresby postavy se zabývalo několik autorů, po jejich porovnání však můžeme konstatovat, že důležité prvky, znaky najdeme u všech autorů a jejich teorií. Poměrně často se však od sebe teorie liší ve věkovém zařazení a v jednotlivých detailech vývoje dětské kresby postavy.

Přinosilová popisuje vývoj kresby lidské postavy takto:

- hlavonožec – přibližně ve **3 letech**;
  - kresba postavy má tělo a jednodimenzionální končetiny – přibližně ve **4 letech**;
  - postava s podstatnými detaily, v přiměřených proporcích – přibližně v **5 letech**;
  - postava se všemi detaily, prsty na ruce, oblečením – přibližně v **6 letech**;
  - postava zobrazená v pohybu, kreslení postavy z profilu – přibližně v **7 – 10 letech**.
- (Přinosilová, 2007)

Mlčák popisuje vývoj dětské kresby lidské postavy dle věku:

- **mezi třetím a čtvrtým rokem** se v kresbách objevuje lidská postava a je ústředním tématem všech kreseb. Dítě člověka zobrazuje pouze oválem, což symbolizuje obličej

a nevyjádřený trup. Postupem času dítě k oválu přidává nohy, tím vzniká první vyobrazení člověka, které je označováno jako hlavonožec;

- **v období kolem pěti let** se začínají objevovat lineárně znázorněné kresby lidské postavy. Objevuje se trup, který je znázorněn jako kruh, ovál či čtyřúhelník. Krk chybí, nohy jsou široko od sebe. Proporcionalita je v nesouladu, kdy hlava bývá větší než trup;
- **kolem šestého roku** dochází ke zdokonalování formálních znaků a proporcionality těla. Postava je již jasně členěna, je kreslena po částech. První náznaky oděvu;
- **v sedmém roce** i nadále dochází ke zlepšování znaků, objevuje se krk, paže připojuje správně a přibývají detaily (vlasy, klobouk, diferenciacie mužské a ženské postavy pomocí znázornění oblečení);
- **kolem osmého roku** dochází ke změně techniky kresby, děti jednou linií vytváří obrys těla. V tomto období se objevují první kresby lidské postavy z profilu a pokusy o znázornění pohybu;
- **v devíti letech** je již běžné znázornění postav v pohybu, obličej má většinu podstatných znaků;
- **období kolem desíti až jedenácti let** je typické pro zakončení vývoje kresby lidské postavy u dětí. Dále dochází jen ke zdokonalování detailů. Také dochází k pokusům o zachycení lidské postavy v perspektivě a k zobrazování postavy v trojrozměrném prostoru. (Mlčák, 1996)

Cognet popisuje tři stadia vývoje kresby lidské postavy:

- **stadium – postava „já“** – toto stadium se objevuje kolem dvou, dvou a půl let, a to tehdy pokud dítě zvládne nakreslit uzavřenou čáru. Když dospělý dá dítěti a jeho kresbě smysl (potvrzením, že na té kresbě je krásný panáček), umožní tím dítěti schopnost zobrazovat a zobrazovat sebe samého. Stadium postava „já“ velmi rychle končí a to v době, kdy se dostává do stadia postava „se“, kolem tří, tří a půl let;
- **stadium – postava „se“** – období přechodu od cítění sebe k vědomí sebe. *„Odlišení od druhého člověka už bylo osvojeno ve stadiu „já“, teď už o něj subjektu nejde. Jeho obraz lidské postavy, ať už ho označí jakkoliv, odkazuje zásadně k jeho vlastnímu fantazijnímu a tělesnému obrazu, který se právě utváří. Kresby lidské postavy nejsou nikdy reprodukcemi skutečných lidí z autorova okolí, ale etapami, kdy se subjekt stává sám sebou.“* (Cognet, 2013, s. 120) Toto stadium tvoří dvě podstadia: **postava – „se – hlavonožec“** (od tří do čtyř let) a **postava – „se – standard“** (v období čtyř až pěti let);

- **stadium – postava „avatar“** – období, kdy si dítě umí uvědomit obraz standardního tělesného já, kdy postava má hlavu, trup, končetiny, smyslové orgány, pohlavní rozlišení aj. Již se už nebude vyvíjet struktura kresby, ale detaily a estetická stránka kresby. Stadium postava „avatar“ je typická pro období šesti let až do období před nástupem puberty, kdy dochází k neochotě zobrazování postav na základě kritičnosti ke své kresbě. (Cognet, 2013)

„... tyto etapy vývoje kresby postavy vykazují všechny charakteristiky vývojových stádií – jejich pořadí je u všech dětí stejné a různé etapy svědčí o integračním charakteru, tedy o tom, že struktury, které jsou v určitém momentu vystavěny, jsou v následující fázi asimilovány.“ (Cognet, 2013, s. 118)

Kresba lidské postavy dítětem, ale i jakákoliv jiná kresba, je ovlivněna vnímáním, jemnou motorikou, lateralitou, nadáním, mentální úrovní a podporou sociálního prostředí.

3.3 CHARAKTERISTIKA KRESBY PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE

Vnímání světa a vyrovnání se s ním je velmi odlišné pro svět dospělých a svět dětí. Výtvarné činnosti dítěte nejsou ničím nahodilým a jsou úzce svázány s celkem duševního života. (Uždil, 1984) Myšlení, pocity a vnímání dítěte je natolik rozdílné od všech pochodů dospělého jedince. A právě tyto odlišnosti a charakteristiky psychických pochodů se odráží v dětské kresbě. Patří sem **antropomorfismus** – přenášení lidských vlastností na jiné, živé i neživé objekty, **animismus** – víra v nadpřirozeno a duchy, **fyzionomismus** – připisování výrazu lidské tváře neživým objektům a **synkretismus** – splývání duševních pochodů. (Hartl, Hartlová, 2000)

Toto období jak je v kapitole 3.2 uvedeno bývá nazýváno obdobím spontánního realismu, v kresbách lze najít různé zajímavosti a zvláštnosti, mezi něž patří:

- **výtvarná schematičnost** – pro dítě v tomto období není významné, aby vyobrazený předmět odpovídal skutečnosti. Dítě kreslí z paměti podle své představy a znázorňuje typické vlastnosti vyobrazených předmětů;
- **celistvost a názornost** – kresbě chybí perspektiva. Předměty, které jsou zobrazené, bývají disproporční, roviny neodpovídají realitě;
- **zdůraznění nebo vypouštění** – osob a objektů. Na základě přisouzení důležitosti významnosti dítě osoby a objekty zvětšuje, zmenšuje nebo úplně vynechává;

- **transparentnost** – (tzv. rentgenové obrázky) je vidět vnitřek obrázku;
- **personifikace** – přenos lidských projevů a chování na živé a neživé zobrazované předměty;
- **grafické vyprávění** – zobrazení příhody v pásech nad sebou na papíře;
- **emotivní funkce barev** – dítě dává přednost určitým barvám, které nemusí odpovídat realitě. (Přinosilová, 2007)

Uždil uvádí další typické znaky kresby předškolního dítěte, dítěte v období spontánního realismu:

- **pravouhlost** – (tzv. R – princip), kdy pravý úhel je setkání svislé a vodorovné čáry. Jedná se o setkání dvou směrů. Děti mají potřebu odlišit jeden směr od druhého;
- **grafoidismus** – naklánění kresby ve směru písma. Toto také má souvislost se zakulacováním úhlů, kdy jeden tvar přechází „písařsky“ do druhého;
- **automatismus** – dítě opakuje již osvojené a jednoduché tvary. Pokud je u dětí často používán, může být na škodu věcnému rázu kreseb;
- **nepravý ornament** – zdobení svého výtvoru. Základem je automatismus. Zpravidla takový výtvor bývá strnulý a obsahově chudý. Výzdoba má skrýt určité nedostatky v představivosti a v myšlení. Dítě ho kreslí tam, kde nechápe správný tvar, strukturu, kdy je kresba pro něj složitá;
- **rytmus, opakování, symetrie** – tyto prvky se v dětské kresbě velmi často uplatňují, jsou základním kamenem kompozice obrázku. (Uždil, 1984)

3.4 VYUŽITÍ DĚTSKÉ KRESBY

Kresbami děti vyjadřují své pocity, prožitky a to jak vidí sami sebe a své okolí. Kresba je pro děti přirozené vyjádření, je pro děti hrou. „*Děti kreslí v každém kulturním prostředí, ať už tužkou na papír, nebo klacíkem do písku. Kreslí to, co je pro ně důležité: lidi, obydlí, stromy a zvířata. Jsou spontánní a neovládají se tolik jako dospělí.*“ (Peterson, Hardin, 2002, s. 15)

Dětská kresba a její využití:

- **komunikační prostředek** – „*obrázky mohou napomoci v případě, že dítě dostatečně nezvládá jazyk; vypovídají v grafické podobě o tom, co dítě cítí, ale nedokáže slovně vyjádřit;*“ (Davido, 2001, s. 16) Dále může být kresba nápomocná ke sdělení citového traumatu, které dítě nedokáže vyjádřit verbálně. Kresba je alternativním způsobem

neverbální komunikace, způsobem předávání informací, kdy dítě použije vyjadřování grafické namísto vyjadřování verbálního;

- **prostředek k navázání důvěry** – kresba napomáhá v počáteční komunikaci mezi dítětem a dospělým. Pomáhá uvolnit atmosféru a tím uvolnit počáteční komunikaci. Výsledná kresba není cílem ve vztahu, ale prostředkem, je spojnicí mezi dítětem a dospělým;
  - **terapeutický prostředek** – „...kresba je mluvou sama o sobě, je velmi užitečnou psychoterapeutickou metodou...“ (Davido, 2001, s. 95) Arteterapie – léčba uměním, oblast výtvarného umění, je součástí uměleckých terapií, je složkou psychoterapie uměním, kdy cílem je proces tvorby. V životě se dítě dostává do různých situací, ať pozitivních či negativních. Negativní situace jsou zdrojem stresu a také určité zátěže. Záleží samozřejmě na intenzitě prožité situace. Často dítě neumí říct, co ho trápí, ale umí to nakreslit. Tím, že stresovou situaci nakreslí, vyjádří se kresbou ne slovy, dojde k uvolnění a možnému zpracování dané situace společně s terapeutem. „Kreslení umožňuje uvolnit napětí, neboť mentální energie dítěte je přeměrována od zvládání silných emocí k soustředění na jejich výtvarné vyjádření.“ (Peterson, Hardin, 2002, s. 17);
  - **diagnostický prostředek** – hojně využíván psychology a pedagogy ke zjištění vývojového stupně a emočního stavu dítěte. Peterson a Hardin uvádějí několik výhod využití dětských kreseb za účelem diagnostiky:
    - kresba umožňuje dítěti vykreslit, vylíčit prožitek tak, jak dítě chce, jak mu to vyhovuje, proto ho zaujme kresba více než rozhovor s dospělým;
    - odborné práce dokazují, že děti cítí nevědomou potřebu znovu si odehrát trauma, kdy odehrávání je v umělecké formě pozitivní a vhodné;
    - kreslení uvolňuje napětí;
    - díky kresbě se může dítě na své trauma podívat z jiné perspektivy;
    - nad kresbou se dá později zamyslet i s někým dalším, kdo zažil stejnou nebo podobnou situaci.
- Davido uvádí následující oblasti diagnostiky:
- testování mentální úrovně, kdy na základě kresby lze hodnotit inteligenci dítěte;
  - zkoumání afektivity dítěte;
  - diagnostika znalostí dítěte o svém těle a jeho situování v prostoru.
- **prostředek rozvoje** – dítě kreslením získává určitou dovednost, zlepšuje jemnou motoriku, zrakové vnímání, rozvíjí kognitivní funkce a řeč. Rozvoj také souvisí se začleněním výtvarné výchovy ve školských zařízeních, kdy pedagogové děti učí kreslit co

a jakým způsobem výtvarně ztvárnit. „*Rozvoj jedné oblasti často ovlivňuje rozvoj oblastí dalších, tedy celkový vývoj.*“ (Bednářová, Šmardová, 2006, s. 9)

Pokud budeme hovořit o dětské kresbě a jejím využití v pedagogické rovině, pak kresba je prostředkem **výchovným** a **poznávacím**, kdy nám přináší informace o dítěti, prostředkem **vzdělávacím**, kdy kresba je součástí výukových cílů – předmět výtvarná výchova a prostředkem **formativním** – rozvíjí osobnost v několika směrech (jemná motorika, prostorové vnímání, zrakové vnímání aj.). (Juříčková, 2010)

V případě, že se u dítěte objeví absolutní nechuť a nezájem o kreslení, jedná se o jasný důkaz toho, že něco je v nepořádku. V převážné většině se jedná o nedostatečný vztah k okolí nebo absolutní nedostatek sebevědomí.

4 DIAGNOSTIKA KRESBY

„Z psychologického a pedagogického pohledu má kresba velký význam pro vývojovou diagnostiku, diferenciací diagnostiku, diagnostiku osobnosti. Je nenásilnou cestou k dítěti, prostředkem k navázání kontaktu, uvolnění atmosféry, k poznání dítěte a k terapeutické intervenci.“ (Bednářová, Šmardová, 2006, s. 6)

Vždy je třeba vycházet z širokého kontextu, z jedné dětské kresby nemůžeme vše vyčíst. Můžeme najít náznaky nějakého problému, ale nelze z nich v žádném případě vyvozovat definitivní závěry. Na kresbu má vliv mnoho faktorů, **vnější faktory** např. prostředí, z kterého dítě vychází, prostředí, kde ke kresbě dochází, aktuální rozpoložení daného dítěte, ať psychické či fyzické, pomůcky ke kresbě, čas a dále faktory, které ovlivňují vývoj a úroveň dětské kresby na straně dítěte, **vnitřní faktory** např. mentální vyspělost dítěte, motorika, lateralita, zrakové vnímání, paměť schopnost představivosti a reprodukce a pozornost. (Bednářová, Šmardová, 2006) *„... je možné využít dětskou kresbu pouze v předškolním a raném školním věku. V pozdějším období tuto diferenciací schopnost ztrácí, a proto už nelze rozumové schopnosti ani orientačně hodnotit pomocí kresebných metod. Kresebné dovednosti dosáhnou přibližně v deseti letech určité standardní úrovně a dál se příliš nerozvíjejí, přinejmenším ne takovým způsobem, aby bylo možné usuzovat na jejich souvislost s rozvojem obecné inteligence. Abychom mohli z úrovně kresebných dovedností usuzovat na dosaženou vývojovou úroveň, musejí být splněny některé základní předpoklady. Musejí být přiměřeně rozvinuty určité dílčí funkce, bez nichž se komplexnější schopnost něco nakreslit nemůže rozvinout. Selhání v kresebných testech může signalizovat poruchu zrakového vnímání, senzomotorické koordinace, jemné motoriky, ale i koordinace a integrace těchto funkcí. To znamená, že v případě špatného výkonu je třeba zjistit, zda dítě nemá problémy v některé z dílčích složek.“ (Vágnerová in Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 272)*

Cognet považuje využití kresby k diagnostickým účelům jako vhodnou součást psychologického vyšetření k projektivním testům.

Diagnostika kresby má přínosnou vypovídající hodnotu a i jisté výhody při realizaci diagnostiky pomocí kresby např. materiální nenáročnost, zajímavá činnost pro děti a i časová nenáročnost na straně jedné, na straně druhé jsou zde i nevýhody, kdy jednou z nejzávažnějších je možné chybné hodnocení, interpretace na základě subjektivního hodnocení. Jak již bylo dříve uvedeno, závěr by neměl být vyvozen z jedné kresby bez zjištění celého kontextu. Kresba je doplňujícím diagnostickým prostředkem.

4.1 DIAGNOSTICKÉ VYUŽITÍ KRESBY

Dětská kresba je cenným zdrojem informací pro rodiče, pedagogy a psychology.

Mezi oblasti diagnostického využití kresby dle Přinosilové patří:

- **kresba jako orientační informace o celkové vývojové úrovni** – výkon v kresbě je nutné hodnotit v kontextu s výsledky dosaženými v inteligenčních testech. Hrozí zde podhodnocení či naopak nadhodnocení schopností dítěte (kresba lidské postavy);
- **kresba jako nástroj pro zjištění úrovně senzomotorických dovedností** – pokud dojde k selhání v kresbě, může se jednat o poruchu zrakového vnímání, poruchu jemné motoriky nebo senzomotorické koordinace (obkreslování předloh);
- **kresba jako informační zdroj o způsobu citového prožívání** – sebehodnocení a emoční prožívání (projektivní kresebné metody, např. Test hvězd a vln);
- **kresba ozřejmující určité specifické vztahy a postoje dítěte** – vztahy a postoje k druhým lidem (Kresba rodiny a Kresba začarované rodiny). (Přinosilová, 2007)

Bednářová a Šmardová uvádějí užitečnost kresby a její diagnostiky v těchto oblastech:

- **poskytnutí informací o celkové vývojové úrovni** – orientačně se dá kresbou určit úroveň vývoje dítěte, děti v podobném věku kreslí obdobně, i když ne stejně. Samozřejmě existují určité výjimky, kdy kresba neodpovídá chronologickému věku, kresba je podprůměrná nebo naopak nadprůměrná;
- **poskytnutí informací o úrovni jemné motoriky, grafomotoriky a vizuomotoriky** – každá kresba a proces jejího vzniku nám ukazuje úroveň grafomotoriky, ať ji posuzujeme z hlediska **obsahového** (námětová různorodost, detaily aj.) nebo z hlediska **formálního** (jistota čar, plynulost, přítlak, přesnost aj.) Grafomotorické schopnosti souvisí více s formální stránkou kresby. Nedílnou součástí diagnostiky je posouzení úrovně vizuomotorických schopností a dovedností;
- **poskytnutí informací o úrovni zrakového a prostorového vnímání** – v kresbě svou nedílnou úlohu mají čtyři kvality zrakového vnímání: zraková analýza, zraková syntéza, diferenciací a paměť;
- **poskytnutí informací o emocionalitě dítěte, vztazích a postojích dítěte** - kresba odkrývá, co dítě cítí a co cítí ke svému okolí. (Bednářová, Šmardová, 2006)

4.2 DIAGNOSTICKÉ VYUŽITÍ KRESBY POSTAVY V PRÁCI PEDAGOGA

Mlčák považuje za vhodné, aby pedagogové pracující s dětmi uměli „číst“ v kresbách svých žáků. Velmi často, je to právě pedagog, který si všimne nedostatků ve vývoji dítěte. Informace o vývoji kresby postavy a některých typických charakteristik kresby lidské postavy a kresby vůbec se stávají orientačním prostředkem k upozornění na poruchy psychického vývoje dítěte. Kresba se může stát jedním „...z klíčů k poznání tajemství dětské osobnosti.“ (Mlčák, 1996, s. 18) Dětská kresba může být pro pedagoga nástrojem poznávacím, diagnostickým, vzdělávacím a výchovným.

Zvláštnosti v kresbě postavy dětí s postižením se velmi detailně zabývají ve své příručce Kresba postavy Jaroslav Šturma a Marie Vágnerová. Pro potřeby této práce bylo využito obecněji charakterizovaných znaků kresby postavy dětí s postižením dle Mlčáka:

- **znaky anomální kresby** – kresba lidské postavy s neurčitým pohlavím, kresba neúplná a zjednodušená nebo naopak extrémně propracovaná, enormně malá nebo enormně velká. Dále i lokalizace postavy na papíře – příliš nahoru či dolů, příliš vpravo či vlevo. Zobrazení postavy ze zadu nebo asymetricky zobrazenou, postavy nápadně široké, úzké a vysoké a vyšrafované či s vyčerněnými detaily. Postava nakloněná zejména doleva;
- **znaky v kresbě neurotického dítěte** – často dochází k začernování detailů nebo celých postav, bývají transparentní a asymetrické. Postavy bývají umístěné při dolním pravém rohu papíru, figury jsou úzké, s vynechanými částmi těla a pod 80 mm. Kresba je nejistá, často dochází k opravování a překreslování;
- **znaky v kresbě dítěte s LMD** – dítě střídá tlak na tužku, typickým znakem je hrubá disproporcionalita a asymetričnost. Šikmý sklon postav, čáry roztřesené. Narušená integrita těla, opomíjení důležitých detailů. Používání geometrických tvarů, objevuje se stereotypie;
- **znaky v kresbě mentálně retardovaného dítěte** – protiklad mezi primitivním provedením kresby a značným počtem zdobných a nepřiměřených detailů. Upažené ruce, chybění krku, chybná syntéza lidského těla a disproporcionalita. Velmi dlouho přetrvávají hlavonožci. Výrazně opožděný vývoj kresby;
- **znaky v kresbě extrovertů a introvertů** – použít lze u zdravého dítěte, jedná se pouze o orientační posouzení, zda inklinuje k extrovertnímu či introvertnímu psychologickému typu. *Extrovertní typ* – zobrazovaný předmět zachytí co nejpřesněji nebo se alespoň o to

pokusí. Daný předmět je zachycen bez hlubšího vztahu k němu. V kresbě se objevuje mnoho podrobností a detailů. **Introvertní typ** – kresba vyžaduje silný vztah, v kresbě je málo používáno detailů a opakování. Je v ní vidět smysl pro tvar předmětů. (Mlčák, 1996)

4.2.1 VÝCHOVNÉ ASPEKTY DĚTSKÉ KRESBY V PRÁCI PEDAGOGA

Kresba dítěte, ať již se jedná o kresbu postavy, rodiny, stromu nebo jakoukoliv jinou kresbu, tak představuje nejpřirozenější projev osobnosti dítěte, kdy je absolutně nezbytné brát tuto kresbu, tento projev v souladu se zákonitostmi vývoje dětské psychiky. Dále je pak nutné respektovat zvláštnosti dětského kresebného projevu a vnímat dítě jako jedinečnou individualitu.

Mlčák považuje za vhodné dětskou kresbu a její vývoj citlivě stimulovat, kdy dospělý by měl danou kresbu brát vážně, nepodceňovat ji nebo naopak nepřeceňovat její výpovědní hodnotu. Kresbu dítěte je nutné chápat v souvislosti s věkem dítěte, jeho individualitou, nadáním a výchovným prostředím, kresbu neovlivňujeme zásahy, neopravujeme.

Je vhodný rozhovor či popis kresby dítětem, kdy nám ukáže, vysvětlí určité významnosti a souvislosti kresby. Je nutné, aby dítě kresbu vnímalo jako hru, ne jako nějakou povinnost. Pro vývoj dítěte má svůj význam jakákoliv kresba, ať již je to jen skvrna nebo vyčáraná plocha. (Mlčák, 1996)

4.3 VÝZNAM BAREV V DĚTSKÉ KRESBĚ

„Dítě používá barvy dvěma způsoby. Buď napodobuje přírodu (modré nebe, zelená tráva, žluté slunce), nebo se nechává vést svým nevědomým, a to vypovídá o jeho myšlení a osobnosti nejvíce.“ (Davido, 2001, s. 36)

Barvy symbolizují pocity, náladu či důraz. Kvalitativní obsah pro interpretaci barev:

- **červená** – zásadní důležitost, naléhavé emoce či nebezpečí;
- **růžová** – zdraví, stejně jako u pleti;
- **fialová** – potřeba ovládnutí či podpory;
- **oranžová** – úzkost, napětí, pokles energie;
- **modrá** – energie;
- **černá** – neznámo, strach, hrozba;
- **žlutozlatá** – něco vysoce ceněného;

- **bílá** – potlačené pocity. (Furth in Peterson, Hardin, 2002)

Dle Davido nemá kresba v interpretaci absolutní hodnotu, je třeba znát všechny okolnosti, př. třeba dítě nemělo jinou barvu než černou, a proto je obrázek celý černý. Obecně však lze konstatovat, že teplé a jasné barvy ukazují na vyrovnanost, kdežto tmavé barvy naznačují úzkost, smutek nebo odpor. Bledé a nejasné barvy ukazují na nevyrovnanost nebo špatný zdravotní stav.

Symbolika barev:

- **červená** – děti do šesti let ji často používají jako výhradní barvu, po šestém roce symbolizuje sklon k agresivitě a nedostatku kontroly nad sebou;
- **modrá** – používají ji i děti mladší pěti let, které své chování dokážou více kontrolovat než děti, které používají červenou barvu. V případě, že dítě používá modrou v šesti letech, znamená to, že je dítě dobře adaptované;
- **zelená** – odráží sociální vztahy;
- **žlutá** – často spojována s červenou, někdy ukazuje na silnou závislost dítěte na dospělém;
- **hnědá** – tato barva symbolizuje špatné sociální podmínky a rodinu adaptovanou na problémy a konflikty. Často ji používají tvrdohlavé děti;
- **fialová** – děti ji často neuvžívají, je znakem neklidu. Ve spojení s modrou může ukazovat na úzkost. Je používána v obdobích špatné adaptace, někdy se vedle ní objevuje zelená;
- **černá** – naznačuje úzkost a vyskytuje se v jakémkoli věku. Někdy vypovídá o bohatém vnitřním životě a světě. V období puberty vyjadřuje nepřístupnost a stud ve vyjádření citů.

Extrovertní děti, děti, které jsou plně impulsivní činorodosti a afektivity, používají ke svým kresbám většího počtu barev, převážně červenou, žlutou, oranžovou a bílou. Naopak děti introvertní, s kterými se obtížně navazuje kontakt, používají malý počet barev, jednu až dvě. Většinou modrou a zelenou nebo fialovou, černou a šedou. Sociálně adaptované děti používají čtyři až šest různých barev. (Davido, 2001)

4.4 DRUHY KRESEBNÝCH TESTŮ

Vágnerová rozděluje kresebné techniky dle účelu užití:

- **kresba sloužící jako odhad úrovně rozumových schopností** - k tomuto účelu lze použít pouze kresby dětí v předškolním a mladším školním věku, jak již bylo uvedeno dříve, vývoj kresby končí kolem desátého roku věku dítěte, již nelze brát v potaz souvislost mezi

úrovni kresby a rozumovými schopnostmi jedince. Vágnerová zde uvádí Test kresby lidské postavy a Test hvězd a vln;

- **kresba sloužící ke zhodnocení úrovně senzomotorických dovedností** – k tomuto účelu Vágnerová doporučuje používat obkreslovací testy, kdy úkolem dítěte je napodobit tvar předlohy. Dítě není hodnoceno za kreativitu, má před sebou předlohu, může provádět kontrolu své práce. *“Vývoj kresebné nápodoby je podmíněn rozvojem motoriky, zrakového vnímání a senzomotorické koordinace. Jestliže dítě v obkreslování selhává, je třeba zjistit, která z uvedených kompetencí není dostatečně rozvinuta a je příčinou jeho špatného výkonu.”* (Vágnerová in Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 281) Patří sem Test obkreslování a Bender-Gestalt test;
- **projektivní kresebné metody** – jak již bylo uvedeno, v kresbě se odráží emoce, city, vztahy. Projektivní hodnota kresby je vysoká. Z tohoto důvodu jsou určité kresebné testy využívány, jak pro účely zjištění úrovně rozumových schopností, tak jsou využívány k zjištění emočního ladění dítěte. **Kresebné tematické techniky** – dítě kreslí na dané téma na základě skutečnosti, zkušeností, postoje a představ. Vágnerová zde uvádí Projektivní hodnocení kresby lidské postavy, Test hvězd a vln, Test stromu, Test dům – strom – člověk, Test tří stromů, Kresba rodiny, Kresba začarované rodiny, Blochův test MDZT. Dále sem řadíme Test kruhu a Test čáry života. **Techniky dokreslování předlohy** – Warteggův kresebný test;
- **kresebné testy kreativity** – Toranceho figurální test tvořivého myšlení, Kreatos – projekční test kreativity a osobnosti a Urbanův test tvořivosti. (Vágnerová in Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001)

4.4.1 NEJČASTĚJI UŽÍVANÉ KRESEBNÉ TESTY

Test kresby lidské postavy

Nejčastěji používaný kresebný test je test lidské postavy, který byl vytvořen roku 1926 Florence L. Goodenoughovou, která hodnotila kresbu postavy za účelem zjištění kognitivního vývoje a výpočtu IQ. Na její odkaz navázal její žák B. Harris, který roku 1963 vydal přepracovanou a nejvíce uznávanou verzi testu. Roku 1949 vydala K. Machoverová svou párci Drawing of the human figure test (DAP). Tento test byl však více užíván v diagnostice dospělých. U nás byl test postavy standardizován a modifikován roku 1982 pro užití na českou populaci Jaroslavem Šturmou a Marií Vágnerovou, kdy navázali na odkaz Goodenoughové a Harrise. *„Test kresby lidské postavy vychází z předpokladu, že*

kresba postavy se vyvíjí, v průběhu vývoje přibývá zobrazených detailů a zlepšuje se jejich provedení. Kresebný vývoj je tak odrazem úrovně specifických dílčích funkcí, které jsou nezbytné pro kreslení i úroveň mentálního vývoje obecně.“ (Přinosilová, 2007, s. 63) Tento modifikovaný test je „určen pro děti od 3,6 do 11,0 let (pokud nejsou zrakově nebo motoricky tak těžce poškozeny, že by nemohly ani částečně splnit požadavky testu). Použití je možné i u starších dětí, které jsou postiženy v některé ze složek zachycené testem (LMD, oligofrenie atd.).“ (Šturma, Vágnerová, 1982, s. 43) Dítě dostane za úkol nakreslit postavu, jak nejlépe dovede. V instrukcích dle Šturmy a Vágnerové je specifikována postava pána. Kresba je hodnocena skóry z obsahového a formálního provedení. „*Obsahový skór zjišťuje počet detailů a jejich kvalitu, formální skór dokonalost formálního provedení kresby.*“ (Přinosilová, 2007, s. 63) Šturma a Vágnerová uvádí, že je dobré a užitečné s dítětem individuálně promluvit o jeho kresbě, je třeba si dát pozor na sugestivní otázky. Vysoký skór je u dětí pečlivých, motivovaných a vyzrálých. Naopak dosažení nízkého skóru se objevuje u dětí s mentální retardací, se syndromem ADHD a DMO a u dětí se zrakovým postižením. (Přinosilová, 2001)

Test Hvězd a vln

Autorkou testu hvězd je U. Avé Lallemand, první vydání testu bylo 1978. „*Sama jej popisuje jako test sloužící jednak k výkonové diagnostice (rozvoji percepce, jemné motoriky a konceptualizace, k diagnostice školní zralosti) a projektivní diagnostice v širším i užším smyslu tj. jako výrazového testu i jako testu schopného postihnout podvědomé symbolické obsahy.*“ (Šturma in Kucharská, Májová, 2005, s. 6) Tento test na českou populaci standardizoval v 90. letech minulého století Šturma s Kucharskou. Test je vhodný pro děti od 3 let, kdy mají nakreslit hvězdy na obloze nad hladinou moře.

Test obkreslování

Test obkreslování byl vytvořen Z. Matějčkem. 1947 Matějček a Vágnerová tento test standardizovali na českou populaci dětí. Dle daných předloh dítě obkresluje geometrické tvary. Hodnotí se kvalita a přesnost či dokonalost kreseb a dále se sleduje chování a projevy dítěte při práci.

Bender-Gestalt test

Bender-Gestalt test vychází z gestaltické teorie berlínské školy z roku 1948, kdy dle této teorie vývoj vnímání a zobrazování vychází „*směrem od prvotních, nečleněných celků k celkům nějak tvarově vyhraněným a vnitřně diferencovaným.*“ (Vágnerová in Svoboda,

Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 283) Díky této teorii je možné za pomoci komplexních a členitých předloh testu vyhodnotit vývojovou úroveň dítěte. Test byl standardizován v roce 1974 Vágnerovou. Dítě má v testu obkreslit 8 obrázků a je určen pro děti ve věku od 5 do 11 let.

Kresba rodiny

Cognet uvádí, že když dítě dozraje v kresebném vývoji postavy do stadia postava – avatar (viz kapitola 3.2.1), již není cílem kreslit sám sebe, ale kreslit vztahy k okolí, k blízkému okolí, ke své rodině. Metoda kresby rodiny se užívá u dětí ve věku 6 – 12 let. Přinosilová vychází z Vágnerové (in Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001), kdy při hodnocení a interpretaci kresby jsou důležité tyto aspekty:

- **celkové pojetí kresby rodiny**, kdy rodina je „zobrazena jako výčet jejích členů, nebo je pojata dítětem jako pracovní skupina, v níž každý člen plní nějaký úkol...“ (Přinosilová, 2007, s. 64);
- **realistické zobrazení rodiny**, kdy je nutné brát v potaz všechny informace a skutečnosti, které o dítěti a rodině jsou k dispozici. Kresba nemusí odpovídat skutečnosti, ale přání dítěte;
- **způsob ztvárnění jednotlivých postav**, kdy je hodnocena velikost postav, způsob zobrazení postavy, proporce a zpracování postavy, pořadí v jakém jsou postavy nakresleny a vynechání některého člena rodiny. (Přinosilová, 2007)

Kresba začarované rodiny

Při užití kresby začarované rodiny má dítě nakreslit rodinu, kterou začaroval kouzelník do zvířecích podob, které mají vyjadřovat povahové rysy jednotlivých členů. Novák uvádí, že se jedná o zkoušku fantazie. Tento test je užíván u dětí v období 6 – 12 let. Vágnerová považuje za podklady pro hodnocení kresby začarované rodiny:

- **psychické vlastnosti a projevy chování zvířete** tzv. antropomorfizace (pilný jako včela);
- **vnější viditelné znaky** (hezká jako motýl);
- **vztah k ostatním a k dítěti** (hlídá mě, tak bude pes). Při vyjadřování závěrů u tohoto testu je nutná značná opatrnost.

„Naše (dospělá) představa o zvířeti se může značně lišit od představy dítěte. Symbolika může být odlišná. Navíc co by dospělí nemusíme být vždy „na úrovni“ a vědět, které zvíře právě mezi dětmi získalo na popularitě. Dobrým vodítkem je proto vysvětlující komentář

autora samotného.“ (Novák, 2004, s. 18) Kresbou rodiny a začarované rodiny se mimo jiných zajímal také Matějček a Strohbachová.

Test stromu

„Snad odjakživa existovala analogie mezi stromem, tyčícím se vzhůru, s rozpaženými větvemi a kořeny zasazenými v zemi, a lidskou bytostí – jeden tak je alter ego druhého.“ (Cognet, 2013, s. 166) *„Strom je symbolem člověka; analogii lze spatřovat v tom, že člověk i strom stojí. Strom je také symbolem růstu a plodnosti, síly a tajemství.“* (Didier Anzieu in Davido, 2008, s. 42) Uvedené citáty jasně vypovídají o důvodech, proč je strom, test stromu, využíván k diagnostickým účelům. Vývoj kresby stromu prochází stejně jako vývoj kresby postavy určitými typickými stádii vývoje. Testem stromu se zabýval Karl Koch, kdy jeho práce vyšla v roce 1949 pod názvem *Der Baumtest*. *„Základní hypotéza tohoto testu spočívá v představě, že kresba stromu je symbolickým ztvárněním sebe sama.“* (Vágnerová in Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2001, s. 295) Zdeněk Altman v roce 1998 vydal příručku, český manuál, k hodnocení testu stromu, kdy vycházel z K. Kocha a jeho hodnotících systémů. Altman uvádí, že test stromu by se neměl používat jako jediná diagnostická metoda, součástí by mě být rozhovor a pozorování a využití i dalších projektivních technik. Tento test vypovídá o faktorech osobnosti, způsobech prožívání, reakcích, vztazích a přístupech k sobě samému a okolí, způsobu řešení problémů a *„je sondou i do hlubších vrstev osobnosti, odhaluje potlačené a nevědomé stránky osobnosti (pocity méněcennosti, traumata, kompenzace).“* (Altman, 1998, s. 13)

K podrobnějšímu vyšetření školní zralosti lze využít z kresebných technik zaměřených na orientační posouzení celkové vývojové úrovně: **Test kresby lidské postavy** a **Test hvězd a vln**. A z kresebných technik zaměřených na hodnocení senzomotorických dovedností: **Test obkreslování** a **Bender-Gestalt test**.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 CÍL PRÁCE

Kresebný projev - kresba je samozřejmým článkem vývoje dítěte. Dítě si kresbou hraje, baví se jí, může tvořit a přirozeným způsobem se vyjádřit. Většině dětí přináší kreslení pocity uspokojení a radosti. Najdeme však děti, které tuto aktivitu nevyhledávají nebo přímo odmítají. Kreslení je velmi důležité pro následné osvojení si psaní ve škole. V období předškolního věku je úroveň jemné motoriky, senzomotoriky a grafomotoriky důležitým kritériem k určení zralosti k zahájení školní docházky. Kresba má z psychologického a pedagogického pohledu velký význam pro vývojovou diagnostiku, diagnostiku osobnosti a diferenciální diagnostiku. Je vhodnou cestou, prostředkem k navázání kontaktu, překonání počátečního ostychu, poznání dítěte a k terapeutické intervenční činnosti.

Pro posouzení vývojové úrovně dítěte se používá kresba dítěte, kdy nejznámější je tzv. Jiráskův test – kresba postavy. Vychází se z předpokladu, že se v kresbě dítěte objevují jasné prvky kresby, které jsou pro daný vývojový stupeň typické. Děti ve stejném věku kreslí stejně – podobně. Vyskytují se výjimky, kdy děti s vysokou nebo průměrnou inteligencí kreslí podprůměrně nebo dítě s podprůměrnou inteligencí má kresbu nadprůměrnou. Z toho důvodu posuzování vývojové úrovně dítěte jen na základě kresby by mohlo být poškozující.

Kresba je posuzována z hlediska obsahového (počet detailů, např. počet prstů u ruky) a hlediska formálního (provedení kresby, např. proporcionalita paží). Může nastat situace, kdy obsah a provedení kresby není v jednotě. V tomto případě je nutné komunikovat s rodinou, rodiči ohledně jejich schopností a dovedností v této oblasti. Nebo nám to může ukazovat na nějakou poruchu dítěte, např. u dětí s ADHD převyšuje obsahová stránka kresby nad stránkou formální.

Cílem bakalářské práce je objasnění tématu kresby předškolního dítěte a možnosti využití kresby jako jednoho možného diagnostického nástroje školní zralosti dítěte. Cílem praktické části práce je sledovat vývoj kresby předškolních dětí v období jednoho roku a díky třem obrázkům libovolné postavy a obrázkům stromu posoudit příslušné vývojové úrovně každého dítěte. K čemuž slouží podrobný popis jednotlivých kreseb.

V průběhu šetření z důvodu zajištění stejných podmínek byl dodržován stejný metodologický postup.

6 HYPOTÉZY

Výzkum kresby předškolního dítěte byl realizován prostřednictvím jednoročního sledování vybraného vzorku dětí, které během každého setkání namalovaly dva obrázky – kresbu postavy a stromu. Setkání byla celkem tři (únor 2016, červen 2016 a prosinec 2016) a každé dítě vytvořilo šest obrázků. Prostřednictvím těchto kreseb měly být potvrzeny či vyvráceny následující tři hypotézy:

Hypotéza č. 1: Výkony dívek jsou v průměru lepší než výkony chlapců.

Hypotéza č. 2: Starší děti mají v průměru lepší výkon než mladší.

Hypotéza č. 3: Mezi jednotlivými sadami kreseb dítěte bude patrný vývoj.

Aby mohly být hypotézy vyhodnoceny, je třeba ohodnotit nejenom každý dílčí obrázek, ale je třeba posoudit i tři obrázky jako celek a zhodnotit vývoj kresby.

7 METODY

V praktické části této bakalářské práce je realizováno výzkumné šetření, kdy hlavní metodou je analýza výsledků činnosti, kdy byly sbírány (vyhodnocovány) informace z jednotlivých obrázků. Každý obrázek byl detailně hodnocen z několika hledisek:

- objevují se v kresbě prvky odpovídající věku:
  - postava – obličejové části (oči, uši, ústa, vlasy), krk, ruce (typ kresby – jednoduché či kreslené dvojčarou), prsty na ruce, tvar trupu včetně umístění jednotlivých končetin, nohy (typ kresby – jednoduché či kreslené dvojčarou, zahnuté končetiny), doplňky (oblečení, klobouk, knoflíky atp.);
  - strom – typ stromu, kořeny, základny včetně krajiny, pata kmenu a jeho tvar včetně horního a dolního uzavření či případného narušení, koruna stromu a její velikost vůči kmenu, větve (druh čáry, zakončení), dekorativní prvky;
- geometrie a vertikální rozdělení kresby – souměrnost kresby, její umístění na listu papíru a rozměr obrázku s ohledem na zaplněnost kreslicí plochy;
- objevují se v kresbě intelektuální faktory – jistota a síla tahů, velikost a proporce kresby, u postav (typ pohledu a postoj postavy);
- objevují se v kresbě znaky transparentního období – vybarvení celé kresby či jejich částí včetně způsobu, pro postavu oblečení či doplňky, u stromu dekorativní prvky.

Na závěr hodnocení každé sady obrázků (3 obrázky z různých časových období) bylo provedeno zhodnocení vývoje kresby za dobu jednoho roku. K tomu byla použita komparace (porovnání získaných informací) a následně i generalizace k zobecnění získaných údajů.

Vybraná skupina dětí byla skupinou předškolních dětí v rámci jedné třídy mateřské školy. Děti byly ve všech fázích průzkumu slovně informovány naprosto stejným způsobem. Slovní instrukce zněla: „Nakresli tužkou postavu. Postavu jakou chceš ty sám.“ pro kresbu postavy a v případě kresby stromu: „Nakresli pastelkami strom. Strom jaký chceš ty.“

Děti pracovaly ve známém prostředí své třídy v mateřské škole, pracovaly vždy individuálně. Pro práci měly dostatečné množství času, dle jejich potřeby. K dispozici měly pastelky (pro kresbu stromu) a tužky (pro kresbu postavy) s trojhranným programem. Barevná škála pastelek čítala 12 barevných odstínů. Děti používaly papír formátu A4, kdy bylo na jejich rozhodnutí, zda budou kreslit na výšku či šířku papíru. V průběhu kresby byla sledována správná technika držení tužky nebo pastelky. Po skončení kresebné činnosti bylo s dětmi

následně krátce pohovořeno o vzniklém obrázku. Výtvarná činnost a i následný krátký rozhovor probíhal v klidné atmosféře. V 3. období výzkumu - prosinec 2016 byly již některé děti žáky základní školy. Výzkum byl proveden v družině školy za velmi podobných podmínek jako v předchozích obdobích.

8 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU

Šetření bylo realizováno v rámci jedné třídy mateřské školy, kdy vybraná skupina dětí byla skupinou předškolních dětí v heterogenní třídě. Pojem předškolní děti je pojmem, který zahrnuje děti pětileté, šestileté až sedmileté. Ve výzkumu bylo zahrnuto i jedno dítě s odkladem školní docházky.

Výzkumný vzorek v bakalářské práci zastupuje 10 dětí, 5 chlapců a 5 děvčat, kdy na začátku výzkumu bylo nejmladšímu dítěti 5 let a 10 měsíců a nejstaršímu dítěti 6 let a 7 měsíců.

Každé dítě má 2 sady obrázků (postava a strom), které obsahují 3 obrázky (únor 2016, červen 2016 a prosinec 2016). Děti jsou označeny písmenem CH. A., CH. B., CH. C., CH. D., CH. E. v případě chlapců a v případě dívek D. A., D. B., D. C., D. D., D. E. Označení období je prvním číslem v popisu 1. – první období (leden 2016), 2. – druhé období (červen 2016) a 3. – třetí období (prosinec 2016). Sada obrázků je značena druhým číslem, postava má označení 1, sada obrázků stromů má označení 2.

Označení CH. A. 1 – 1 jedná se o chlapce A, první období, první sadu (postava).

9 ANALÝZA DAT

Pro dobrou orientaci a přehlednost jsou analyzovaná data a následné hodnocení zpracovány do níže uvedených tabulek.

POSTAVA

Tabulka 1: Postava - CH. A.

Označení dítěte	CH. A.	Narození	5/2010
-----------------	---------------	----------	--------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	5 let a 9 měsíců	táta	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí krk, vlasy, nos a uši, naopak nohy jsou zahnuté a kreslené dvojčarou, na každé ruce 5 prstů, na hlavě zřejmě klobouk		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava je souměrná, plocha rovnoměrně zaplněná, postava uprostřed plochy		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost postavy, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
postava je oblečená (zahalený trup), na hlavě náznak klobouku			
2. období	6 let a 1 měsíc	nevím, kdo to je	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí krk a uši, žádná končetina není kreslena dvojčarou, nohy jsou zahnuté, na každé ruce 5 prstů, na hlavě nekontrolovaná kresba vlasů, ruce poněkud níže umístěny		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava je souměrná, plocha rovnoměrně zaplněná (kresba obsahuje dva další prvky), postava uprostřed plochy		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost postavy, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
nejsou použity žádné znaky oblečené postavy			

3. období	6 let a 7 měsíců	táta	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí krk, nos, vlasy a uši, obě končetiny kreslené dvojčarou, nohy jsou zahnuté, na každé ruce 5 prstů, na hlavě náznak klobouku, ruce poněkud níže umístěny		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava je souměrná, plocha rovnoměrně zaplněná (plynulé tahy bez velkého množství přetahů), postava uprostřed plochy		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, normální velikost postavy, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
postava je oblečená, na hlavě náznak klobouku			
<i>Ve srovnání jednotlivých postav je znát vývoj, i když kresba ze třetího období nemá tak jisté tahy jako ty předchozí.</i>			

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 2: Postava - CH. B.

Označení dítěte	CH. B.	Narození	12/2009
-----------------	---------------	----------	---------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	6 let a 2 měsíce	maminka	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí ruce, zahnuté nohy, krk, nos a uši, naopak postava má vlasy, končetiny jsou kresleny jednoduchou čarou		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava je souměrná spíše menší, plocha rovnoměrně zaplněná, postava uprostřed plochy		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost postavy, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
nejsou použity žádné znaky oblečené postavy			
2. období	6 let a 6 měsíců	mamka	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí krk a uši, končetiny jsou kresleny jednoduchou čarou, nohy jsou zahnuté a na		

	ruce jsou tři prsty, postava má vlasy, ruce trochu nesouměrně umístěny		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava je souměrná a trochu menší, plocha rovnoměrně zaplněná, postava uprostřed plochy		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	tenčí tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost postavy, ale vzhledem k listu papíru spíše malá, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	nejsou použity žádné znaky oblečené postavy		
3. období	7 let a 0 měsíců	táta	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí krk, nos, pusa a uši, končetiny jsou kresleny jednoduchou čarou, nohy jsou zahnuté a na ruce jsou tři prsty, postava má vlasy		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava je souměrná a menší, plocha rovnoměrně zaplněná, postava uprostřed plochy spíše k hornímu okraji		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	tenčí tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost postavy, ale vzhledem k listu papíru malá, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
nejsou použity žádné znaky oblečené postavy			
<i>Při srovnání jednotlivých kreseb je znát vývoj - ruce se třemi prsty, zahnuté nohy, ale na druhou stranu postava se neustále zmenšuje a ve třetím období chybí nos a ústa, které v předchozích kresbách již byly, navíc tahy jsou tenčí.</i>			

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 3: Postava - CH. C.

Označení dítěte	CH. C.	Narození	7/2009
-----------------	---------------	----------	--------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	6 let a 7 měsíců	já, doma	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí krk, nos a uši, nohy jsou kresleny dvojčarou a nejsou zahnuté, ruce jednoduché a chybí prsty, na hlavě náznak vlasů		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		

	postava je souměrná, plocha rovnoměrně zaplněná, na obrázku je ještě dům a postava má velikost přiměřenou k domu		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost postavy vzhledem k velikosti domu, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	nejsou použity žádné znaky oblečené postavy		
2. období	6 let a 11 měsíců	maminka u domu	2
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí krk a uši, nohy i ruce jsou kresleny dvojčarou, nohy jsou zahnuté, na ruce chybí prsty a nejsou přiměřeně dlouhé, na hlavě vlasy		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava je souměrná, plocha rovnoměrně zaplněná, na obrázku je ještě dům (méně propracovaný než v předchozím obrázku) a postava má velikost přiměřenou k domu		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost postavy vzhledem k velikosti domu, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
nejsou použity žádné znaky oblečené postavy			
3. období	7 let a 5 měsíců	táta	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí krk, nos, uši a vlasy, končetiny jsou kresleny dvojitou čarou, nohy nejsou zahnuté a na ruce jsou tři prsty		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava je souměrná a menší, umístěná u dolního okraje papíru, papír na šířku, i když je tam pouze jedna kresba		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, velikost postavy vzhledem k velikosti papíru je menší, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy, postava připomíná robota		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
nejsou použity žádné znaky oblečené postavy			
<i>Mezi prvním a druhým obdobím je znát vývoj kresby, postava ze třetího období je daleko menší a chybí některé prvky, které jsou obsaženy na předchozích kresbách, postava ze třetího období má ale prsty.</i>			

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 4: Postava – CH. D.

Označení dítěte	CH. D.	Narození	9/2009
-----------------	--------	----------	--------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	6 let a 5 měsíců	já a tatínek	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	primitivní kresba (pouze čáry), dvě postavy, chybí nos, uši a vlasy; krk (součást čárky trupu), končetiny kresleny jednoduchou čarou, bez prstů a zahnutých nohou		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postavy jsou souměrné, k velikosti listu papíru poměrně malé, umístěné uprostřed u dolního okraje papíru, kresleno na šířku papíru		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost postavy vzhledem k druhé postavě, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy		
Objevují se v kresbě znaky transparentního období?			
nejsou použity žádné znaky oblečené postavy			
2. období	6 let a 9 měsíců	tatínek	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	primitivní kresba (pouze čáry), chybí nos a uši, náznak vlasů, krk (součást čárky trupu), končetiny kresleny jednoduchou čarou, bez prstů a zahnutých nohou		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava souměrná, k velikosti listu papíru poměrně malá, umístěná u dolního okraje papíru uprostřed, kresleno na šířku papíru		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální proporce postavy, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy		
Objevují se v kresbě znaky transparentního období?			
nejsou použity žádné znaky oblečené postavy			
3. období	7 let a 3 měsíce	táta	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí uši a krk, končetiny kresleny jednoduchou čarou, pouze náznak nohou, chybí prsty a zahnuté nohy, postava má vlasy		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
postava souměrná, k velikosti listu papíru poměrně malá, umístěná u dolního okraje			

	papíru uprostřed, kresleno na šířku papíru
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, zkrácené nohy, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?
	postava je oblečena
<i>Na jednotlivých kresbách je znát vývoj, první dvě jsou pouze schematické kresby (čáry), ale ve třetím období lze pozorovat již vývoj, tělo jako obdélník, i když nejsou moc výrazné nohy.</i>	

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 5: Postava - CH. E.

Označení dítěte	CH. E.	Narození	5/2010
-----------------	---------------	----------	--------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	5 let a 9 měsíců	táta a máma	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	dvě postavy, chybí krk, nos a uši, paže i nohy kresleny dvojitou čarou, paže i ruce nemají správné proporce, nohy nejsou zahnuté, na ruku nejsou prsty		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	obě postavy jsou souměrné (až na jeden pár nohou), postavy odpovídají velikosti listu papíru, umístěné jsou uprostřed		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, velikosti postav si sobě odpovídají, pohled zepředu, stabilní pevný postoj obou postav		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
u jedné z postav je náznak šatů (trojúhelník namalovaný přes trup)			
2. období	6 let a 1 měsíc	mamka, pejsek a kočka	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	žádná končetina není kreslena dvojitou čarou, ale vykazuje mnoho pokročilejších prvků, chybí krk a uši, ale na ruku jsou prsty a nohy zahnuté, vlasy na hlavě		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava souměrná, pokrývá celý list papíru, umístěná doprostřed, lidská postava je doplněna dalšími dvěma kresbami		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální proporce postavy,			

	pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy	
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?	
	nejsou použity žádné znaky oblečené postavy	
3. období	6 let a 7 měsíců	táta
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	
	velmi primitivní kresba, tělo a končetiny pouze čáry, chybí: krk, oči a vlasy, na rukou nejsou žádné prsty a nohy nejsou zahnuté	
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby	
	postava souměrná, vyplňuje rovnoměrně celý list papíru, umístěná uprostřed	
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?	
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy	
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?	
nejsou použity žádné znaky oblečené postavy		
<i>Mezi prvním a druhým obdobím je znát vývoj kresby, postava ze třetího období je kreslena pouze schematicky a chybí veškeré prvky kresby, které jsou obsaženy již na předchozích kresbách, nejvíce je propracována postava z druhého období.</i>		

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 6: Postava - D. A.

Označení dítěte	D. A.	Narození	7/2010
-----------------	--------------	----------	--------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	5 let a 7 měsíců	maminka	2
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí nos a uši, krk jako pokračování trojúhelníkovitého trupu, oboje končetiny jsou kresleny dvojitou čarou a jsou zakončeny dlaní a chodidlem ale bez prstů, postava má vlasy a řasy		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava má odpovídající proporce, je vychýlená ke straně (jako by tančila), postava je vůči listu papíru malá, umístěna uprostřed u dolního okraje listu papíru		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, rozměry postavy si sobě odpovídají, pohled zepředu, postava vychýlena ke straně (jako by tančila)		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		

	nejdou použity žádné znaky oblečené postavy		
2. období	5 let a 11 měsíců	maminka	2
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí krk a uši, oboje končetiny jsou kresleny dvojitou čarou a jsou zakončeny dlaní a chodidlem ale bez prstů, postava má vlasy a řasy		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava má odpovídající proporce až na jednu delší ruku, postava je vůči listu papíru malá, umístěna uprostřed u dolního okraje listu papíru		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, rozměry postavy si sobě odpovídají až na velikost jedné paže, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	nejdou použity žádné znaky oblečené postavy		
3. období	6 let a 5 měsíců	maminka	2
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí krk, nos a uši, oboje končetiny jsou kresleny dvojitou čarou a jsou zakončeny dlaní a chodidlem ale bez prstů, postava má vlasy a řasy		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava má odpovídající proporce, postava je vůči listu papíru menší, umístěna uprostřed u dolního okraje listu papíru, kresleno na šířku listu papíru		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, rozměry postavy si sobě odpovídají, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	nejdou použity žádné znaky oblečené postavy		
<i>Mezi jednotlivými obrázky je znát vývoj, ve třetím období je již hezký a veselý obrázek, kresba se postupně zvětšuje.</i>			

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 7: Postava – D. B.

Označení dítěte	D. B.	Narození	2/2010
Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení	

1. období	6 let a 0 měsíců	maminka	2
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	postavě chybí uši, oboje končetiny jsou kresleny dvojitou čarou, ruce jsou zakončeny dlaní se třemi až čtyřmi prsty, nohy jsou zakončeny chodidlem (ovál), postava má vlasy		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava má odpovídající proporce až na dlouhý a široký krk, postava je vůči listu papíru menší, umístěna u dolního okraje listu papíru		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, velikost jednotlivých proporcí postavy si odpovídají, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy		
2. období	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	je použitý náznak oblečení (zřejmě pásek)		
	6 let a 4 měsíce	maminka	2
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí krk a uši, oboje končetiny jsou kresleny dvojitou čarou a jsou zakončeny dlaní se čtyřmi prsty a oválným chodidlem, postava má vlasy a řasy		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava má odpovídající proporce, postava je odpovídající velikosti listu, umístěna uprostřed, postava kreslena na šířku listu		
3. období	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, rozměry postavy si sobě odpovídají, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	na těle postavy je namalován obrázek, který evokuje oblečení		
	6 let a 10 měsíců	maminka	2
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	končetiny jsou malovány dvojitou čarou, ruce vypadají jako ploutve (tři prsty), na nohou jsou zřejmě boty s podpatky, široký a dlouhý krk, kompletní obličej včetně uší a vlasů		
Geometrie a vertikální rozdělení kresby			
postava je souměrná a má trochu nevyvážené proporce (vzhledem k ploutvovitému tvaru rukou vypadají, že jsou kratší, delší a širší krk, delší nohy), postava je vůči listu papíru dostatečně velká, umístěna vlevo u dolního okraje listu papíru, kresleno na šířku listu papíru			
Objevují se v kresbě intelektuální faktory?			

	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, rozměry postavy si sobě odpovídají, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?
	nejsou použity žádné znaky oblečené postavy
<i>Mezi prvním a druhým obdobím je patrný vývoj, třetí období navozuje trochu dojem kroku zpět, v kresbě ze třetího období jsou ale patrné další znaky - uši a boty s podpatky.</i>	

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 8: Postava – D. C.

Označení dítěte	D. C.	Narození	11/2009
-----------------	--------------	----------	---------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	6 let a 3 měsíce	ségra	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	postavě chybí krk, nos, uši a oboje končetiny, naopak má ale vlasy		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava má trojúhelníkový trup, který je vůči hlavě větší, tělo je souměrné, umístěné uprostřed listu papíru a svými rozměry odpovídá rozměrům papíru		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, pohled zepředu, stabilní pevný postoj		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
nejsou použity žádné znaky oblečené postavy			
2. období	6 let a 7 měsíců	mamka a náš dům	2
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí krk, nos a uši, dolní končetiny jsou kresleny dvojitou čarou, postava má boty, ruce jsou znázorněny jednoduchou čarou a mají tři prsty, na hlavě jsou propracované vlasy, postava je doplněna domem		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava souměrná až na jednu o trochu delší nohu, velikost postavy neodpovídá velikosti domu (zejména dveřím), kresba pokrývá rovnoměrně celý list papíru, umístěná do dolní části listu k okraji		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, rozměry postavy neodpovídají rozměrům domu (zejména malé dveře), pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy			

	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	postava má namalován jak svetr, tak i kalhoty		
3. období	7 let a 1 měsíc	mamka	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	chybí uši a krk, horní končetiny kresleny jednoduchou čarou a zakončeny náznaky prstů, dolní končetiny znázorněny dvojitou čarou včetně zahnutí na chodidlo, postava má vlasy a buď náhrdelník či prsa		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava má souměrný obličej a trup, oboje končetiny jsou ale trochu vychýleny (jedna ruka výš a nohy posunuty k jedné straně), postava je vůči listu spíše menší a je umístěna ve středu listu papíru		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	obrázek není kreslen jedním souvislým tahem, hodně "roztřepená" kresba (zejména paže), rozměry postavy si sobě odpovídají, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	drobné náznaky oblečení		
<i>Mezi prvním a druhým obdobím je znát velký skok (postava má končetiny, je oblečena), třetí období budí dojem kroku zpět - zejména roztřepená kresba paží a podivně umístěné prsty, obličej je ale hezky propracován.</i>			

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 9: Postava - D. D.

Označení dítěte	D. D.	Narození	10/2009
-----------------	--------------	----------	---------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	6 let a 4 měsíce	já	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	postavě chybí krk a uši, oboje končetiny jsou kresleny jednoduchou čarou, na ruku chybí prsty, ale nohy jsou zahnuté, ruce jsou krátké a nepřírozně umístěné, postava má vlasy		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava má až na ruce odpovídající proporce, tělo je souměrné, umístěné uprostřed dolního okraje listu papíru a svými rozměry odpovídá rozměrům papíru, kresleno na šířku papíru		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		

	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, pohled zepředu, stabilní pevný postoj	
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?	
	postava má trojúhelníkovitý trup, který může zároveň sloužit jako šaty	
2. období	6 let a 8 měsíců	mamka 3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	
	postavě chybí krk, ústa a uši, oboje končetiny jsou kresleny jednoduchou čarou, na ruku chybí prsty, ale nohy jsou zahnuté, postava má vlasy	
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby	
	postava má odpovídající proporce, tělo je souměrné, umístěné uprostřed listu papíru a svými rozměry odpovídá rozměrům papíru, kresleno na šířku papíru	
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?	
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, pohled zepředu, stabilní pevný postoj	
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?	
	postava má trojúhelníkovitý trup, který může zároveň sloužit jako šaty	
3. období	7 let a 2 měsíce	táta 2
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	
	postavě chybí pouze uši, oboje končetiny jsou malovány jednoduchou čarou, na ruku chybí prsty, ale nohy jsou ohnuté, postava má odpovídající krk, nechybí vlasy, postava je plně oblečená	
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby	
	postava je souměrná a má trochu nevyvážené proporce (menší hlava), postava je vůči listu papíru dostatečně velká, umístěna vlevo u dolního okraje listu papíru	
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?	
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, rozměry postavy si až na hlavu sobě odpovídají, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy	
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?	
	postava je oblečena - tričko a trenky	
<i>Úroveň kresby prvního a druhého období si odpovídá, mezi druhým a třetím obdobím je patrný vývoj kresby, ve třetím období je postava oblečena do trička a trenek.</i>		

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 10: Postava - D. E.

Označení dítěte	D. E.	Narození	4/2010
-----------------	-------	----------	--------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	5 let a 10 měsíců	maminka	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	postavě chybí nos a uši, horní a dolní končetiny kresleny jednoduchou čarou, na ruku chybí prsty, nohy nejsou zahnuté, postava má krk a vlasy		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava je souměrná (jedna noha trochu více ve straně, což ale může vyjadřovat pohyb), postava má odpovídající proporce, postava je umístěna uprostřed listu papíru a svými rozměry odpovídá rozměrům papíru, kresleno na šířku papíru		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, pohled zepředu, postoj vyjadřuje spíše pohyb		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
nejsou použity žádné znaky oblečené postavy			
2. období	6 let a 2 měsíce	maminka	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	postavě chybí krk, nos a uši, horní i dolní končetiny jsou kresleny jednoduchou čarou, na ruku nejsou prsty a nohy nejsou zahnuté, postava má vlasy a oblečení		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	postava má odpovídající proporce, tělo je souměrné, umístěné uprostřed listu papíru a svými rozměry odpovídá rozměrům papíru (celý jej vyplňuje)		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, pohled zepředu, postava budí dojem pohybu		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
postava je zcela oblečená - tričko a sukně			
3. období	6 let a 8 měsíců	máma	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	postavě chybí nos a uši, horní a dolní končetiny kresleny jednoduchou čarou, na ruku chybí prsty, nohy nejsou zahnuté, postava má krk a vlasy		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
postava je souměrná, postava má odpovídající proporce, postava je umístěna			

	uprostřed listu papíru a svými rozměry je vůči rozměrům papíru spíše menší
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, pohled zepředu, stabilní pevný postoj postavy
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?
	nejsou použity žádné znaky oblečené postavy
<p><i>Kresby z prvního a třetího období jsou si velmi podobné, postava z druhého období vykazuje známky pokroku, i když nemá krk, žádná z postav nemá končetiny malované dvojitě ani prsty či zahnutí nohou.</i></p>	

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

STROM

Tabulka 11: Strom - CH. A.

Označení dítěte	CH. A.	Narození	5/2010
-----------------	--------	----------	--------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	5 let a 9 měsíců	ovocný strom	5
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom bez základny (umístěn uprostřed listu papíru), bez náznaku kořenů, výrazně rozšířená pata kmenu vlevo, kmen skloněný mírně vpravo, barevně zdůrazněná pravá část koruny/větví, symetrické ukončené tlusté větve malované dvojitými čarami směrem vzhůru bez koruny, strom bez dekorativních prvků		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je přibližně souměrný (vpravo chybí je dna větev), plocha rovnoměrně zaplněná, strom uprostřed plochy		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, rovnoměrné proporce		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
pravá část koruny stromu je vybarvena čtyřmi barvami, tahy jsou rovnoměrné bez výraznějšího přetahování			
2. období	6 let a 1 měsíc	ovocný strom	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom bez základny (umístěn uprostřed listu papíru), bez náznaku kořenů, pata kmene uzavřená (strom připomíná spíše houbu), vyšrafovaný rovný kmen skloněný mírně vpravo, poměrně velký kmen s malou černě vybarvenou korunou ve tvaru klobouku houby, kresba je bez větví, symetrická kresba, strom se třemi červenými plody		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je přibližně souměrný (mírné vychýlení kmenu stromu vpravo, koruna vůči kmenu je menší), obrázek stromu je vůči ploše listu papíru trochu menší, kresba umístěna uprostřed listu mírně vpravo		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, rovnoměrné proporce (menší koruna vůči kmenu stromu), kmen i koruna stromu je vybarvena plynulými tahy bez výrazného přetahování, koruna stromu je vybarvena černě		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
kmen stromu je vybarven hnědou barvou a koruna černou, tahy jsou rovnoměrné bez			

	výraznějšího přetahování, tři kusy ovoce jsou namalovány červenou barvou		
3. období	6 let a 7 měsíců	barevný strom	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom vyrůstá z dolního okraje listu, kmen bez náznaku kořenů, kmen nakreslen ze tří částí, uzavřená pata kmene stejně široká jako kmen u koruny (také uzavřený), rovný kmen, koruna vychází z horní části kmene, mnoho malých krátkých větví kolmých ke kmenu, větve kreslené dvojitou čarou, symetrická kresba, strom bez dekorativních prvků		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je souměrný, rovnoměrné proporce stromu, plocha rovnoměrně zaplněná, strom uprostřed plochy		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, rovnoměrné proporce, žádná část stromu není vybarvena		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
žádná část stromu není vybarvena			
<i>Mezi jednotlivými obdobími je znát výrazný vývoj kresby, rovnoměrné symetrické kresby, ve třetím období jsou krátké náznaky mnoha větví malované dvojitou čarou kolmé ke kmenu stromu.</i>			

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 12: Strom – CH. B.

Označení dítěte	CH. B.	Narození	12/2009
-----------------	---------------	----------	---------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	6 let a 2 měsíce	nevím	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	kresba jehličnatého stromu, strom bez základny (umístěn uprostřed listu papíru), bez náznaku kořenů, celý strom skloněný mírně vpravo, symetrické větve, na vrcholu stromu je hvězda, celý strom je vybarven		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je přibližně souměrný, plocha rovnoměrně zaplněná, strom uprostřed plochy, kresleno na šířku papíru		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, rovnoměrné proporce, kresba pečlivě vybarvena s minimálním přetahováním, rovnoměrné tahy			

	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	každý prvek stromu (kmen, větve, ozdoba na špici) je vybarven jinou barvou, tahy jsou rovnoměrné bez výraznějšího přetahování		
2. období	6 let a 6 měsíců	hruška	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom bez základny (umístěn uprostřed listu papíru), bez náznaku kořenů, vyšrafovaný rovný kmen (ledabyle vybarveno), poměrně velký kmen s malou korunou, koruna vychází z horní části kmene, nahoře je kmen uzavřen, kresba je bez větví, symetrická kresba, strom se čtyřmi plody		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je přibližně souměrný, koruna vůči kmenu je menší, obrázek stromu je vůči ploše listu papíru trochu menší, kresba umístěna uprostřed listu mírně vlevo, v koruně jsou souměrně umístěny čtyři plody		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, rovnoměrné proporce (menší koruna vůči kmenu stromu), kmen stromu je ledabyle vybarven bez výrazného přetahování, z kresby není zřejmý typ malovaného ovoce		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	na kresbě je vybarven pouze kmen stromu a to červenou barvou ledabylými tahy		
3. období	7 let a 0 měsíců	nevím	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	kresba jehličnatého stromu, strom bez základny (umístěn uprostřed listu papíru), bez náznaku kořenů, kmen uzavřen nahoře i dole, přibližně symetrické větve, náhodně rozmístěné šišky (8ks), větve i šišky vybarveny		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je přibližně souměrný, plocha rovnoměrně zaplněná, strom uprostřed plochy (mírně vlevo)		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, rovnoměrné proporce, kresba (větve a šišky) vybarvena s minimálním přetahováním		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	kmen není vybarven, větve jsou vybarveny zeleně a šišky hnědou barvou, tahy jsou bez výraznějšího přetahování		
<i>Mezi jednotlivými obdobími není patrný vývoj, v prvním období je kresba precizněji vybarvená (jisté, rovnoměrné tahy).</i>			

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 13: Strom - CH. C.

Označení dítěte	CH. C.	Narození	7/2009
-----------------	--------	----------	--------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	6 let a 7 měsíců	jabloň s domečkem stromovým, aby skřítkové mohli hned papat jablíčka	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom se základnou (umístěn u spodního okraje listu papíru) bez náznaků krajiny, bez náznaku kořenů, pata kmenu rozšířena vpravo, dole i nahoře uzavřený kmen stromu, rovný kmen, koruna vychází z horní části kmene, kmen výrazně větší než koruna stromu, celý strom skloněný mírně vpravo, strom je bez jakéhokoliv náznaku větví, části stromu namalovány jinou barvou, v koruně stromu jsou umístěny 4 plody, na stromě je domalován i domeček (vršek koruny) včetně žebříku na kmenu		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je přibližně souměrný, kresba je mírně nahnutá vpravo, plocha rovnoměrně zaplněná, strom je umístěn uprostřed u dolního okraje, kresleno na šířku papíru		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, rovnoměrné proporce (trochu vyšší kmen)		
2. období	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	jednotlivé prvky kresby jsou malovány různými barvami, žádná část kresby není vybarvena		
	6 let a 11 měsíců	jabloň s domem	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom se základnou (umístěn u spodního okraje listu papíru), základna hrbolatá (zřejmě náznak trávy), strom bez náznaku kořenů, dole i nahoře uzavřený kmen stromu, rovný kmen, kmen větší než koruna stromu, koruna vychází z horní části kmene, strom je bez jakéhokoliv náznaku větví, části stromu namalovány jinou barvou, v koruně stromu je umístěno 6 plodů, na stromě je domalován i domeček (vršek koruny) včetně výtahu, kmen i koruna jsou vybarveny rozdílnými barvami		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	kmen stromu je souměrný, ale koruna ne; plocha rovnoměrně zaplněná, strom je umístěn u dolního okraje mírně vlevo		
Objevují se v kresbě intelektuální faktory?			
přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, rovnoměrné proporce (trochu vyšší kmen), vybarveno jistými precizními tahy bez přetahování			

	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	jednotlivé prvky kresby jsou malovány různými barvami, kmen a koruna stromu jsou vybarveny (kmen hnědá, koruna zelená)		
3. období	7 let a 5 měsíců	jabloň	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom vyrůstá z dolního okraje listu, kmen bez náznaku kořenů, dolní část kmene neuzavřená, horní část uzavřená, pata kmene širší u základny, rovný kmen, menší koruna vychází z horní části kmene, bez jakéhokoliv náznaku větví, symetrická kresba mírně skloněná vpravo, strom s šesti plody, koruna stromu včetně plodů vybarvená různými barvami		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je souměrný až na plody, plocha rovnoměrně zaplněná, kresba na plochu papíru menší, strom uprostřed plochy (mírně vlevo), kresleno na šířku		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, rovnoměrné proporce (menší koruna), kresba (koruna a plody) vybarvena s minimálním přetahováním, jisté precizní tahy		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	kmen není vybarven, koruna stromu je vybarvena zelenou a plody červenou barvou, tahy jsou precizní bez přetahování		
<i>Vývoj je patrný mezi prvním a druhým obdobím, ve druhém a třetím období je kresba precizně vybarvená.</i>			

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 14: Strom - CH. D.

Označení dítěte	CH. D.	Narození	9/2009
-----------------	---------------	----------	--------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	6 let a 5 měsíců	nevím	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	kresba jehličnatého stromu, strom vyrůstá z dolního okraje listu (bez základny), bez náznaku kořenů, celý strom skloněný mírně vpravo, kmen rovný dole neuzavřený a nahoře ano, kmen přes celou výšku stromu, symetrické větve, kmen a větve kresleny jinými barvami, kresba je bez dekorativních prvků		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je přibližně souměrný, kresba je mírně nahnutá vpravo, kresba je na velikost listu papíru velmi malá, strom je umístěn uprostřed u dolního okraje		

	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, kmen namalován silnou čarou a větve skoro neznatelně (zřejmě ale nemalovala pastelka), jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, velmi malý strom vůči listu papíru, rovnoměrné proporce		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	jednotlivé prvky kresby jsou malovány různými barvami, žádná část kresby není vybarvena		
2. období	6 let a 9 měsíců	strom na louce	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom se základnou (umístěn u spodního okraje listu papíru), základna hrbolatá (zřejmě náznak trávy), strom bez náznaku kořenů, dole i nahoře uzavřený kmen stromu, rovný kmen, kmen větší než koruna stromu, koruna vychází z horní části kmene, strom je bez jakéhokoliv náznaku větví, části stromu namalovány jinou barvou, žádná část kresby není vybarvena, v kresbě nejsou použity žádné dekorativní prvky, strom je skloněn mírně vpravo		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	kmen stromu i koruna jsou souměrné, mírné nahnutí stromu vpravo, kresba je menší a zabírá cca 1/3 plochy listu papíru, strom je umístěn u dolního okraje vpravo		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, velikost kresby vůči listu papíru je malá, rovnoměrné proporce (trochu vyšší kmen), žádná část kresby není vybarvena		
3. období	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	jednotlivé prvky kresby jsou malovány různými barvami, žádná část kresby není vybarvena		
	7 let a 3 měsíce	ovoce	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom vyrůstá z dolního okraje listu, kmen bez náznaku kořenů, dolní i horní část kmene uzavřená, kmen širší na špici, strom (kmen) nachýlený vpravo, větve vycházejí přímo z kmene po obou stranách i na špici (zřejmě jehličnatý strom), symetrická kresba mírně skloněná vpravo, na kmenu stromu jsou malovány zřejmě plody, kresba je malována různými barvami, zčásti vybarvený kmen a některé plody		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	kmen stromu je souměrný, mírné nahnutí stromu vpravo, kresba je menší a naplňuje plochu, strom je umístěn u dolního okraje mírně vpravo, kresba je malována na šířku listu papíru		
Objevují se v kresbě intelektuální faktory?			
přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, velikost kresby vůči listu papíru je malá, větve jsou malé vůči mohutnosti kmenu, náznak vybarvení kmenu			

stromu a některých plodů, vybarvení je odbité a nedokončené
Objevují se v kresbě znaky transparentního období?
jednotlivé prvky kresby jsou malovány různými barvami, náznak vybarvení kmene stromu a některých plodů
<i>Za nejméně zdařilou by bylo možno označit kresbu ze třetího období, i když jako jediná má větší velikost (zejména obrázek z prvního období je velmi malý) a je z části vybarvena, vývoj mezi jednotlivými obdobími není zřejmý (pouze již zmíněná velikost kresby).</i>

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 15: Strom – CH. E.

Označení dítěte	CH. E.	Narození	5/2010
-----------------	---------------	----------	--------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	5 let a 9 měsíců	ovocný a na každé větvi jiné ovoce, modrá - borůvky, červená - jablka, oranžová - pomeranče	5
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	z kresby není poznat strom (např. se může jevit jako tanečnice), strom (zřejmě jehličnatý) vyrůstá z dolního okraje listu (bez základny), bez náznaku kořenů, rovný kmen dole zúžený, každá část stromu kreslena jinou barvou, všechny části vybarveny, bez jakýchkoli dekorativních prvků		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	kmen rovný, ale větve nejsou souměrné, plocha rovnoměrně zaplněná, strom je umístěn uprostřed u dolního okraje		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, dole užší kmen, celá kresba precizně s minimálním přetahováním vybarvena různými barvami		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
jednotlivé prvky kresby jsou malovány různými barvami a každá část kresby je precizně vybarvena			
2. období	6 let a 1 měsíc	jablíčko pro bráchu	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
strom vyrůstá z dolního okraje listu (bez základny), kmen bez náznaku kořenů, neuzavřená pata kmene o trochu širší než kmen u koruny (uzavřený), rovný kmen nakloněný vlevo, koruna vychází z horní části kmene, koruna stromu menší vůči kmenu stromu, kresba bez jakéhokoliv náznaku větví, symetrická kresba, na stromě je jedno ovoce, celá kresba je vybarvena různými barvami (každý prvek jiná barva)			

	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	kmen stromu i koruna jsou souměrné, nahnutí stromu vlevo, kresba je menší (zabírá 1/2 plochy listu papíru), strom je umístěn u dolního okraje		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, velikost kresby vůči listu papíru je menší, rovnoměrné proporce (trochu vyšší kmen), každá část kresby je precizně vybarvena jinou barvou, minimální přetahování		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	jednotlivé prvky kresby jsou malovány a vybarveny různými barvami		
3. období	6 let a 7 měsíců	nevím, prostě strom	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom vyrůstá z dolního okraje listu (bez základny), kmen bez náznaku kořenů, kmen nakreslen ze čtyř částí, pata kmenu neuzavřená, šířka kmenu u koruny trochu větší, u koruny je kmen uzavřený, rovný kmen, koruna vychází z horní části kmene, kresba bez jakéhokoliv náznaku větví, symetrická kresba, v koruně stromu jsou čtyři plody, každá část stromu je vybarvena, jednotlivé části kmenu jsou vybarveny různými barvami		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je souměrný, rovnoměrné proporce stromu (trochu větší kmen vůči koruně), plocha rovnoměrně zaplněná, kresba uprostřed		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, rovnoměrné proporce (menší koruna), kresba vybarvena s minimálním přetahováním, jisté precizní tahy		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
jednotlivé prvky kresby jsou malovány různými barvami a precizně vybarveny			
<i>Mezi jednotlivými obdobími je znát vývoj kresby, rovnoměrné symetrické kresby, ve všech obdobích jsou obrázky precizně a bez velkého přetahování vybarveny.</i>			

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 16: Strom - D. A.

Označení dítěte	D. A.	Narození	7/2010
-----------------	--------------	----------	--------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	5 let a 7 měsíců	javor	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom bez základny (umístěn uprostřed listu papíru), bez náznaku kořenů, mírně		

	rozšířená pata kmenu, dole i nahoře ukončený kmen, rovný kmen, koruna vychází z horní části kmene, kmen výrazně větší než koruna stromu, celý strom skloněný mírně vlevo, strom je bez jakéhokoliv náznaku větví, strom bez dekorativních prvků, části stromu namalovány jinou barvou, vybarvený kmen i koruna		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je přibližně souměrný, koruna stromu je výrazně menší než kmen, kresba je mírně nahnutá vlevo, plocha rovnoměrně zaplněná, strom je umístěn uprostřed u dolního okraje, kresleno na šířku papíru		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, celá kresba precizně s minimálním přetahováním vybarvena různými barvami		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	jednotlivé prvky kresby jsou malovány různými barvami a každá část kresby je precizně vybarvena		
2. období	5 let a 11 měsíců	strom v lese	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	kresba jehličnatého stromu, strom bez základny (umístěn nad dolním okrajem listu papíru), bez náznaku kořenů, dolní část kmenu uzavřena (horní ne), celý strom skloněný mírně vpravo, větve nasazený na horní část kmene (kmen je tam ukončen), symetrické větve, celý strom je vybarven, kresba bez dekorativních prvků		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	kmen stromu i větve jsou souměrné, nahnutí stromu vpravo, kresba je výrazně menší (zabírá 1/3 plochy listu papíru), strom je umístěn u dolního okraje spíše vlevo		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, velikost kresby vůči listu papíru je malá, rovnoměrné proporce, každá část kresby (kmen, větve, vybarvení) je provedeno jinou barvou (obrysy stromu), odbyté vybarvování stromu, na vybarvení kresby použita jedna barva		
Objevují se v kresbě znaky transparentního období?			
jednotlivé prvky kresby jsou malovány dvěma různými barvami a pro vybarvení použita pouze jedna			
3. období	6 let a 5 měsíců	meruňka	2
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
strom vyrůstá z dolního okraje listu (bez základny), kmen bez náznaku kořenů, pata i horní část kmene uzavřená, šířka kmene u paty stromu širší, rovný kmen, koruna vychází z horní části kmene, kmen výrazně větších rozměrů než koruna stromu, kresba bez jakéhokoliv náznaku větví, symetrická kresba, v koruně stromu je mnoho vybarvených plodů, každá část stromu je vybarvena, jednotlivé části kmene jsou vybarveny různými barvami			

	Geometrie a vertikální rozdělení kresby
	strom je souměrný, větší kmen stromu vůči koruně, kresba je menší vůči listu papíru, plocha rovnoměrně zaplněná, kresba spíše vlevo u dolního okraje stránky, kresba na šířku papíru
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, celá kresba precizně s minimálním přetahováním vybarvena různými barvami
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?
	jednotlivé prvky kresby jsou malovány různými barvami a každá část kresby je precizně vybarvena
<i>Kresby z prvního a třetího období jsou si velmi podobné (ve třetím období jsou navíc namalovány i plody), z obou těchto období je obrázek vždy pečlivě a precizně vybarven jistými tahy bez minimálního přetahování.</i>	

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 17: Strom - D. B.

Označení dítěte	D. B.	Narození	2/2010
-----------------	--------------	----------	--------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
	6 let a 0 měsíců	jablíčkový strom	4
1. období	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom vyrůstá z dolního okraje listu (bez základny), kmen bez náznaku kořenů, uzavřená pata kmene je širší než uzavřený kmen u koruny, rovný kmen, koruna vychází z horní části kmene, koruna stromu menší vůči kmenu stromu, kresba bez jakéhokoliv náznaku větví, symetrická kresba, koruna je rozdělena na dvě části a každá vybarvena jinou barvou, kmen je vybarven jinou barvou, v kresbě nejsou použity žádné dekorativní prvky		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je přibližně souměrný, koruna stromu je výrazně menší než kmen, plocha rovnoměrně zaplněná, strom je umístěn mírně vlevo u dolního okraje		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, celá kresba precizně (zejména koruna) s minimálním přetahováním vybarvena různými barvami		
Objevují se v kresbě znaky transparentního období?			
jednotlivé prvky kresby jsou malovány různými barvami (koruna rozdělena na dvě části a každá vybarvena jinou barvou), každá část kresby je precizně vybarvena bez přetahování (zejména koruna stromů)			

2. období	6 let a 4 měsíce	jako předtím, jablíčkový	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom vyrůstá z dolního okraje listu (bez základny), kmen bez náznaku kořenů, neuzavřená pata kmene širší než kmen u koruny (uzavřený), rovný kmen rozdělený na tři části, koruna vychází z horní části kmene, koruna stromu menší vůči kmenu stromu, kresba bez jakéhokoliv náznaku větví, symetrická kresba, celá kresba je vybarvena různými barvami (každý prvek jiná barva)		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	kmen stromu i koruna jsou souměrné, nahnutí kmenu vlevo a koruny vpravo, kresba je vůči listu papíru menší, strom je umístěn u dolního okraje uprostřed		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, velikost kresby vůči listu papíru je menší, vůči kmenu menší koruna, každá část kresby (3 části kmene, koruna) je provedeno jinou barvou, pečlivé vybarvení stromu bez přetahování			
Objevují se v kresbě znaky transparentního období?			
jednotlivé prvky kresby jsou malovány různými barvami včetně tří částí kmene			
3. období	6 let a 10 měsíců	asi pomeranč	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom bez základny (umístěn uprostřed listu papíru), bez náznaku kořenů, pata i horní část kmene uzavřená, šířka kmene u paty stromu širší, rovný kmen rozdělený na pět dílů a každý vybarven jinou barvou, poměrně mohutný kmen s malou nesouměrnou korunou, koruna vychází z horní části kmene, kresba je bez větví, symetrická kresba, kresba bez dekorativních prvků, koruna vybarvena dvěma různými barvami (fialovou a růžovou)		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	kmen je souměrný, větší kmen stromu vůči koruně, kresba je menší vůči listu papíru, plocha rovnoměrně zaplněná, kresba spíše vlevo u dolního okraje stránky, kresba na šířku papíru		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, celá kresba precizně s minimálním přetahováním vybarvena různými barvami, kmen rozdělen na 5 různých částí a každá vybarvena jinou barvou			
Objevují se v kresbě znaky transparentního období?			
jednotlivé prvky kresby (5 částí kmene a 2 části koruny) jsou malovány různými barvami a každá část kresby je precizně vybarvena			
<i>Kresby z jednotlivých období se od sebe mírně liší (2. a 3. období rozdělený kmen na části), 1. období rozdělena koruna, ve všech obdobích je kresba pečlivě (bez zbytečného přetahování) vybarvena.</i>			

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 18: Strom - D. C.

Označení dítěte	D. C.	Narození	11/2009
-----------------	-------	----------	---------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	6 let a 3 měsíce	třešně	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom vyrůstá z dolního okraje listu (bez základny), kmen bez náznaku kořenů, neuzavřená pata kmene je užší než uzavřený kmen u koruny, rovný kmen, koruna vychází z horní části kmene, koruna stromu menší vůči kmenu stromu, kresba bez jakéhokoliv náznaku větví, symetrický kmen a vychýlená koruna směrem vpravo (jako když fouká vítr), kmen je vybarven jinou barvou než koruna, v koruně je pět plodů		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je přibližně souměrný (bereme-li v úvahu případný vítr), koruna stromu je menší než kmen, proporce vyvážené, strom vůči listu papíru je trochu menší, plocha rovnoměrně zaplněná, strom je umístěn uprostřed u dolního okraje		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, celá kresba precizně s minimálním přetahováním vybarvena různými barvami, ovoce do detailu propracované		
Objevují se v kresbě znaky transparentního období?			
jednotlivé prvky kresby jsou malovány různými barvami, každá část kresby je precizně vybarvena bez přetahování, hezky namalované ovoce			
2. období	6 let a 7 měsíců	hruška	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom vyrůstá z dolního okraje listu (bez základny), kmen bez náznaku kořenů, neuzavřená pata kmene je stejně široká jako uzavřený kmen u koruny, rovný kmen, koruna vychází z horní části kmene, koruna stromu menší vůči kmenu stromu, kresba bez jakéhokoliv náznaku větví, symetrický kmen a vychýlená koruna směrem vlevo, kmen je vybarven jinou barvou než koruna, v koruně náznak plodů (čáry barevnou pastelkou)		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je přibližně souměrný (trochu vychýlená koruna), koruna stromu je menší než kmen, proporce vyvážené, strom vůči listu papíru je trochu menší, plocha rovnoměrně zaplněná, strom je umístěn uprostřed u dolního okraje		
Objevují se v kresbě intelektuální faktory?			
přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, celá kresba precizně s minimálním přetahováním vybarvena různými barvami, ovoce			

	pouze jako žluté čáry	
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?	
	jednotlivé prvky kresby jsou malovány různými barvami, kmen je precizně vybarven, na vybarvení koruny si již dítě nedalo tak záležet, ovoce namalováno pouze jako žluté čáry v koruně	
3. období	7 let a 1 měsíc	jabloň
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	
	strom vyrůstá z dolního okraje listu (bez základny), kmen bez náznaku kořenů, na obou stranách neuzavřený kmen, u paty užší kmen než u koruny, rovný kmen, koruna vychází z horní části kmene, koruna stromu malá vůči kmenu stromu, kresba bez jakéhokoliv náznaku větví, symetrická kresba mírně vychýlená vlevo, kmen je vybarven, koruna nevybarvena s malými nevybarvenými puntíky jako ovocem	
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby	
	kresba je souměrná, větší kmen stromu vůči koruně, kresba je menší vůči listu papíru, kresba spíše vlevo u dolního okraje stránky, velmi tenké čáry (obrázek není skoro vůbec vidět)	
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?	
	velmi tenké tahy (málo rozpoznatelná kresba), poměrně plynulými tahy vybarvený kmen stromu	
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?	
jednotlivé prvky kresby (kmen, koruna, plody) jsou malovány různými barvami a vybarven je pouze kmen		
<i>Sestupná úroveň kresby - nejlépe proveden je strom v prvním období, v prvním a druhém období precizně vybarven obrázek (ve druhém období pouze kmen).</i>		

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 19: Strom - D. D.

Označení dítěte	D. D.	Narození	10/2009
-----------------	--------------	----------	---------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	6 let a 4 měsíce	jabloň	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom vyrůstá z dolního okraje listu (bez základny), kmen bez náznaku kořenů, neuzavřená pata kmene je trochu užší než uzavřený kmen u koruny, rovný kmen, koruna vychází z horní části kmene, koruna stromu o trochu menší vůči kmenu stromu, kresba bez jakéhokoliv náznaku větví, symetrická kresba, kmen není vybarven ale koruna ano, v koruně jsou čtyři vybarvené plody (jiná barva než u koruny)		

	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je souměrný, koruna stromu je vůči kmenu trochu menší, proporce vyvážené, strom vůči listu papíru je přiměřený, plocha rovnoměrně zaplněná, strom je umístěn uprostřed (mírně vlevo) u dolního okraje		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, z kresby vybarvena pouze koruna s minimálním přetahováním, ovoce znázorněno jako vybarvené ovály		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	koruna a ovoce vybarveny různými barvami, kmen namalován jinou barvou, koruna je precizně vybarvena bez přetahování		
	6 let a 8 měsíců	strom	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
2. období	strom vyrůstá z dolního okraje listu (bez základny), kmen bez náznaku kořenů, neuzavřená pata kmene je trochu širší než neuzavřený kmen u koruny, rovný kmen, koruna vychází z horní části kmene, koruna stromu menší vůči kmenu stromu, kresba bez jakéhokoliv náznaku větví, symetrická kresba, kmen není vybarven ale koruna ano, kresba doplněna mráčkem a sluníčkem		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	strom je souměrný, koruna stromu je vůči kmenu o trochu menší, proporce vyvážené, strom vůči listu papíru je přiměřený, plocha rovnoměrně zaplněná, strom je umístěn uprostřed u dolního okraje		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu, vyvážené proporce stromu, vybarvena pouze koruna stromu a sluníčko		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	jednotlivé prvky kresby jsou malovány stejnou barvou, pouze koruna stromu a sluníčko jsou vybarveny dvěma různými barvami		
3. období	7 let a 2 měsíce	jabloň	3
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom vyrůstá z dolního okraje listu (bez základny), kmen bez náznaku kořenů, na obou stranách neuzavřený kmen, u paty širší kmen než u koruny, rovný kmen, koruna vychází z horní části kmene, koruna stromu malá vůči kmenu stromu, kresba bez jakéhokoliv náznaku větví, symetrická kresba (mírně vpravo vychýlená koruna), kmen není vybarven, koruna vybarvena s hezky propracovanými plody		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
kresba je souměrná (koruna je mírně vychýlená vpravo), větší kmen stromu vůči koruně, kresba je vůči listu papíru dostatečná, plocha rovnoměrně zaplněná, kresba umístěna trochu vlevo u dolního okraje stránky, velmi tence namalovaná jedna část			

kmene
Objevují se v kresbě intelektuální faktory?
přiměřeně silné tahy (kromě jedné hrany kmene), jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, vybarvena pouze koruna stromu a to precizně s minimálním přetahováním, hezky propracované ovoce ale některé plody nejsou zcela vybarveny
Objevují se v kresbě znaky transparentního období?
kmen nevybarven, koruna a plody vybarveny jinou barvou
<i>Mezi jednotlivými obdobími je znát vývoj kresby, rovnoměrné symetrické kresby, v prvním a třetím období jsou obrázky precizně a bez velkého přetahování vybarveny.</i>

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 20: Strom - D. E.

Označení dítěte	D. E.	Narození	4/2010
-----------------	--------------	----------	--------

	Věk dítěte v době kresby	Komentář dětí	Hodnocení
1. období	5 let a 10 měsíců	barevný strom	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom vyrůstá z dolního okraje listu (bez základny), kmen bez náznaku kořenů, uzavřená pata kmene i kmen u koruny, kmen rovný ale neohraničený, strom bez koruny, z horní části kmene vychází směrem vzhůru čtyři větve kreslené jednoduchou čarou na jejichž konci jsou "plody", symetrická kresba, kmen je vybarven		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	kmen stromu a větve jsou souměrné, kresba vůči listu papíru je přiměřená, plocha rovnoměrně zaplněná, strom je umístěn uprostřed u dolního okraje		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, normální velikost stromu (není koruna pouze větve), z kresby vybarven kmen stromu a každá větev nakreslena jinou barvou, na konci větve naznačeno ovoce ve stejné barvě jako větve		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
kmen stromu vybarven, na větve jsou použity na každou jiná barva			
2. období	6 let a 2 měsíce	kaštan	5
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	kresba nejeví žádné znaky stromu		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
nesouměrná kresba			

	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, velikost kresby odpovídá velikosti listu papíru, vybarvena pouze jedna část kresby		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	vybarvena pouze jedna část kresby, plynulé tahy s minimálním přetahováním		
3. období	6 let a 8 měsíců	kaštan	4
	Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?		
	strom vyrůstá z dolního okraje listu (bez základny), kmen bez náznaku kořenů, na obou stranách neuzavřený kmen, stejně široký rovný kmen, koruna vychází z horní části kmene, koruna stromu malá vůči kmenu stromu, kresba bez jakéhokoliv náznaku větví, symetrická kresba (mírně vpravo vychýlený celý strom), celá kresba je vybarvena, kresba neobsahuje dekorativní prvky		
	Geometrie a vertikální rozdělení kresby		
	kresba je souměrná (celý strom je mírně vychýlen vpravo), větší kmen stromu vůči koruně, kresba je vůči listu papíru menší, stávající plocha rovnoměrně zaplněná, kresba umístěna trochu vpravo u dolního okraje stránky		
	Objevují se v kresbě intelektuální faktory?		
	přiměřeně silné tahy, jistá ruka vzhledem ke stáří dítěte, vybarvena celá kresba a to precizně s minimálním přetahováním, kresba bez jakéhokoliv ovoce či jiného prvku		
	Objevují se v kresbě znaky transparentního období?		
	kmen i koruna stromu vybarveny, na oba objekty použita jiná barva		
	<i>Mezi jednotlivými obdobími je znát vývoj kresby.</i>		

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

10 SHRNU TÍ ANALÝZY DAT

Hodnoceno bylo celkem 60 obrázků, tj. 10 dětí (5 chlapců a 5 dívek) a pro každé dítě 3 kresby lidské postavy a 3 obrázky stromu. K posouzení lidské postavy byla k dispozici škála (obrázky se známkami jako ve škole), ale pro strom bohužel takovéto kritérium nebylo známo. Z toho důvodu budou oba obrázky (postava i strom) vyhodnoceny zvlášť. Ještě je důležité podotknout, že hodnocení je velmi subjektivní, i když jistou objektivitu do tohoto šetření zavádí fakt, že každá kresba byla hodnocena stejným přístupem.

Hypotéza č. 1 si kladla za cíl zodpovědět otázku, zda výkony dívek jsou v průměru lepší než výkony chlapců. Následující tabulka uvádí podrobné srovnání.

Tabulka 21: Výkon chlapců a děvčat

		CHLAPCI		DĚVČATA	
		Ø věk [měsíce]	Ø hodnocení	Ø věk [měsíce]	Ø hodnocení
postava	obrázek 1	73,6	3,4	72	2,8
	obrázek 2	77,6	3	76	2,4
	obrázek 3	83,6	3,4	82	2,4
strom	obrázek 1	73,6	4,2	72	3,6
	obrázek 2	77,6	3,2	76	4,2
	obrázek 3	83,6	3,4	82	3,6

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Ze srovnání jednotlivých čísel je zřejmé, že obrázky postav mají lepší ohodnocení u dívek než u chlapců a to pro obrázek č. 1 a 2 o 0,6 bodu a pro obrázek 3 dokonce o 1 bod. A to i za situace, že obrázky malují holčičky v nižším věku než chlapci. U obrázku stromu je situace rozdílná. Strom z prvního období namalovaly lépe holčičky, ale v druhém a třetím období byli lepší hoši.

Pokud bychom ale hodnotili najednou všechny obrázky chlapců (Ø 3,43) a všechny obrázky děvčat (Ø 3,16), tak jsou úspěšnější dívky. Hypotézu č. 1 je tedy možno považovat za prokázanou.

Hypotéza č. 2 zkoumá, zda starší děti mají v průměru lepší výkon. Vyhodnocení opět provedeme prostřednictvím tabulky. Zjednodušuje nám jej fakt, že všechny sady obrázků byly

vytvořeny ve stejných časových obdobích a stačí tedy děti srovnat např. dle jejich stáří v době první kresby.

Tabulka 22: Dosažené výsledky dle věku

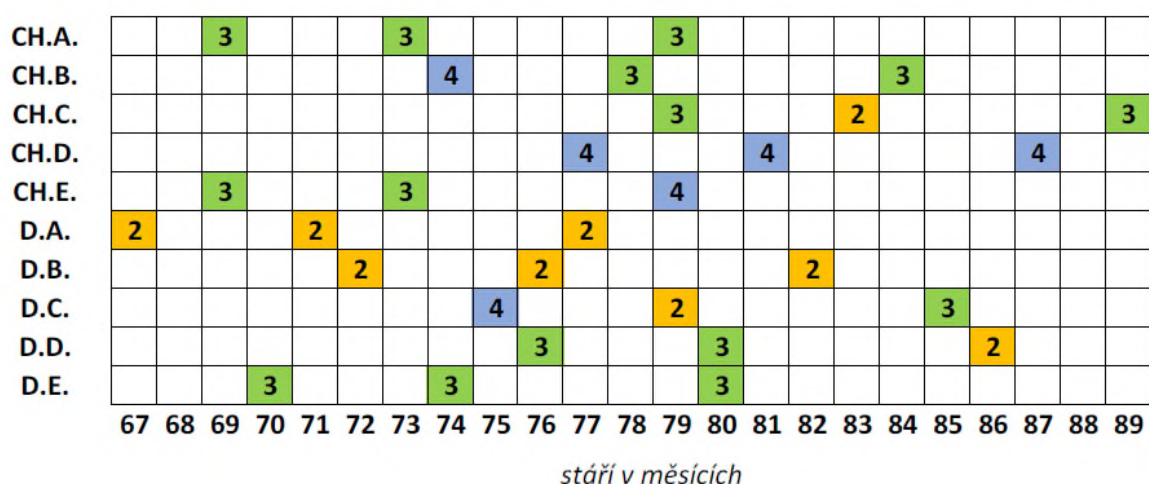
	věk v době první kresby [měsíce]	Ø postava	Ø strom	Ø za všechny
D. A.	67	2,00	3,00	2,50
CH. A.	69	3,00	4,33	3,67
CH. E.	69	3,33	3,67	3,50
D. E.	70	3,00	4,33	3,67
D. B.	72	2,00	4,00	3,00
CH. B.	74	3,33	3,33	3,33
D. C.	75	3,00	4,00	3,50
D. D.	76	2,67	3,67	3,17
CH. D.	77	4,00	3,67	3,83
CH. C.	79	2,67	3,00	2,83

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Z tabulky a jednotlivých čísel je zřejmé, že tato hypotéza není pravdivá. Protože z hodnot není patrná žádná závislost mezi věkem a průměrným ohodnocením jednotlivých kreseb. I když data rozdělíme a samostatně vyhodnotíme chlapce a dívky. Druhou hypotézu musíme tedy považovat za nesplněnou.

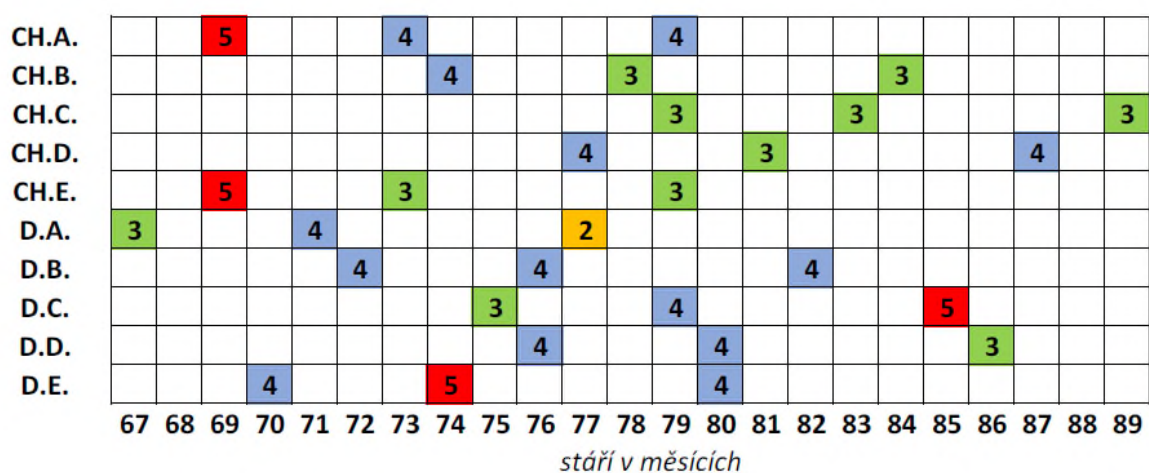
Poslední hypotéza č. 3 je zaměřena na zjištění, zda mezi jednotlivými sadami je patrný vývoj. Vyhodnocení budeme provádět ve dvou rovinách. Nejprve porovnáme jednotlivá ohodnocení pro jednotlivé děti, k čemuž využijeme následující dva obrázky s oznamkovanými kresbami. Ve druhém přístupu využijeme slovní komentář vytvořený ke každé sadě obrázků.

Obrázek 1: Vyhodnocení jednotlivých obrázků postav

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Obrázek 2: Vyhodnocení jednotlivých obrázků stromů

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Zlepšení jak u postavy, tak u stromu bylo vyhodnoceno pouze u dvou dětí (CH. B. a D. D.). Další dva chlapci (CH. A. a CH. E.) měli prokazatelné zlepšení u kresby stromu. Vyšší četnost měl výskyt stále stejné známky za jednotlivé obrázky a jednalo se pro oba typy obrázků o dívku D. B. a v rámci pouze jedné kresby o 5 dětí. Zlepšení alespoň v jednom obrázku nastalo u 40% dětí a beze změny dokonce u 90% dětí. Pouze jedna dívka (D. C.) se zhoršila jak v kresbě postavy tak i stromu.

V rámci slovního hodnocení bylo u sad obrázků postav zaznamenáno 9x zlepšení a pro sadu stromů 5x zlepšení a z toho důvodu je poslední hypotéza považována za splněnou. Slovní hodnocení totiž spíše odpovídá skutečnosti. Je to z toho důvodu, že i když je mezi

jednotlivými kresbami patrný vývoj kupředu, tak ten není tak tabulkově výrazný, aby kresba dítěte byla ohodnocena lepší známkou. Hodnotící škála pěti bodů je na sledování vývoje kresby v rámci jednoho roku moc „hrubá“. Navíc proti tomuto striktnímu hodnocení mluví i fakt, že některé obrázky budí dojem (v kontextu s ostatními ze sady), že dítě nemělo právě v době šetření „náladu“ na kreslení a splnilo tedy úkol tak, aby mělo od něj „co nejdříve pokoj“.

Hypotéza č. 1: Výkony dívek jsou v průměru lepší než výkony chlapců. – SPLNĚNA

Hypotéza č. 2: Starší děti mají v průměru lepší výkon než mladší. – NESPLNĚNA

Hypotéza č. 3: Mezi jednotlivými sadami kreseb dítěte bude patrný vývoj. – SPLNĚNA

ZÁVĚR

Obrázky dětí v období předškolního věku jsou jedinečné, autentické, kdy vyjadřují individualitu tvůrce, jeho vnímání světa kolem sebe. V tomto období dochází k největšímu rozvoji a vývoji dětského výtvarného projevu. Děti nejsou svázané předsudky, hranicemi a sebekritikou a díky tomu má dětská kresba v předškolním věku dítěte značnou vypovídající hodnotu. Jedním z nejčastějších námětů v kresbách je lidská postava, což je známkou vysoké důležitosti člověka ve vnímání dítěte. Děti kreslí to, co je pro ně důležité, a tím bezesporu lidé kolem něj jsou. To, jak je kresba provedena, samozřejmě souvisí se stavou dítěte, ať již psychickými, tak i fyzickými. I když je každé dítě individualita a jeho kresba jedinečná, lze tak ve vývoji kresby sledovat určité znaky, které najdeme v kresbách ostatních dětí v podobném věku.

V hodnocení dětské kresby je třeba postupovat velmi citlivě a opatrně. Nelze analýzu dětské kresby brát pouze jako jednu směrodatnou diagnostickou metodu. Jak již bylo dříve uvedeno, dětská kresba a její analýza má své nezastupitelné místo v diagnostice psychologické a pedagogické, ale pouze v celém komplexním diagnostickém přístupu za pomoci několika diagnostických metod a se znalostí širších okolností dané problematiky.

Tato bakalářská práce měla za cíl objasnění tématu kresby předškolního dítěte a možnosti využití kresby jako jednoho možného diagnostického nástroje školní zralosti dítěte.

Práce je založena na teoretické části, která vychází z odborné literatury předních autorů zabývajících se problematikou dětské kresby. Praktická část se o teoretickou opírá. Použité kresby a následná jejich analýza napomohly autorce práce lepšímu porozumění zákonitostí vývoje dětské kresby, která je podpůrnou metodou při zjišťování školní zralosti dítěte.

Bakalářská práce byla pro autorku velmi obohacující, kdy získala mnoho nových poznatků a zkušeností. Hlavně v oblasti pochopení dětské kresby a jejich zákonitostí a souvislostí v jejím vývoji. Analýza dětské kresby je procesem dlouhodobým, ne záležitostí okamžiku. Jedná se o proces, kdy je velmi důležitá komunikace a komparace výsledků ostatních diagnostických metod.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ALLEN, K. E., MAROTZ, L. R. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let.* Portál: Praha 2002. ISBN 80-7367-055-0.

ALTMAN, Z. *Test stromu.* Pražská pedagogicko-psychologická poradna s.r.o.: Praha 1998. Bez ISBN.

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Rozvoj grafomotoriky: Jak rozvíjet kreslení a psaní.* Computer Press: Brno 2006. ISBN 80-251-0977-1.

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost,* Computer Press: Brno 2011.
ISBN 978-80-2251-2569-4.

COGNET, G. *Dětská kresba jako diagnostický nástroj.* Portál: Praha 2013. ISBN 978-80-262-0499-2.

DROPOVÁ, G. Kriteria a oblasti školní připravenosti. *Poradce ředitelky mateřské školy.* 2016, roč. V, č. 6. ISSN 1804-9745.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník.* Portál: Praha 2000. ISBN 80-7178-303-X.

JIRÁSEK, J., *Orientační test školní zralosti.* Bratislava: Psychodiagnostické a diagnostické testy, 1970. Bez ISBN.

KLENKOVÁ, J., KOLBÁBKOVÁ, H. *Diagnostika předškoláka.* MC nakladatelství: Brno 2002. Bez ISBN.

KROPÁČKOVÁ, J. *Budeme mít prvňáčka.* Portál: Praha 2008. ISBN 978-80-7367-359-8.

KUCHARSKÁ, A., MÁJOVÁ, L. *Dětská kresba v psychologickém výzkumu.* Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta: Praha 2005. ISBN 80-7290-217-2.

MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské škol.,* Portál: Praha 2003. ISBN 80-7178-799-X.

MLČÁK, Z. *Diagnostické využití dětské kresby v práci učitele.* Scholaforum: Ostrava 1996. ISBN 80-86058-05-0.

NOVÁK, T. *Co dítě sděluje, když nakreslí svou rodinu.* Rubico: Olomouc 2004. ISBN 80-7346-037-8.

PETERSON, L. W., HARDIN, M. E. *Děti v tísní*. Triton: Praha 2002. ISBN 80-7524-237-0.

PŘINOSILOVÁ, D. *Diagnostika ve speciální pedagogice*. Paido: Brno 2007. ISBN 978-80-7315-157-7.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Portál: Praha 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Portál: Praha 2001. ISBN 80-7178-545-8.

ŠTURMA, J., VÁGNEROVÁ, M. *Kresba postavy*. Psychodiagnostické a didaktické testy, n. p.: Bratislava 1982. Bez ISBN.

TĚTHALOVÁ, M. Zralost pro školu je komplexní charakteristika. *Informatorium*. 2014, roč. XXI., č. 7. ISSN 1210-7506.

UŽDIL, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. Státní pedagogické nakladatelství: Praha 1984. ISBN 14-083-84.

VACÍNOVÁ, M., TRPIŠOVSKÁ, D., FARKOVÁ, M. *Psychologie*. UJAK: Praha 2008. ISBN 978-80-86723-47-1.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Portál: Praha 2000. ISBN 80-7178-308-0.

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Portál: Praha 2001. ISBN 80-7178-544-X.

Seznam použitých internetových zdrojů

Juříčková, S. *Dětská kresba jako prostředek poznávání osobnosti dítěte [online]*. [cit. 2016-11-5]. Dostupné z: <http://www.ucitelske-listy.cz/2010/02/simona-jurickova-detska-kresba-jako.html>

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Vyhodnocení jednotlivých obrázků postav	76
Obrázek 2: Vyhodnocení jednotlivých obrázků stromů	76

Seznam tabulek

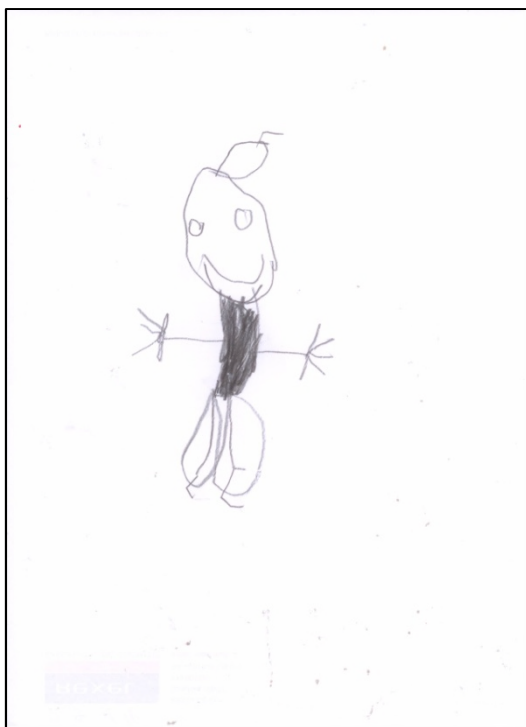
Tabulka 1: Postava - CH. A.	44
Tabulka 2: Postava - CH. B.	45
Tabulka 3: Postava - CH. C.	46
Tabulka 4: Postava – CH. D.	48
Tabulka 5: Postava - CH. E.	49
Tabulka 6: Postava - D. A.....	50
Tabulka 7: Postava – D. B.	51
Tabulka 8: Postava – D. C.	53
Tabulka 9: Postava - D. D.....	54
Tabulka 10: Postava - D. E.	56
Tabulka 11: Strom - CH. A.....	58
Tabulka 12: Strom – CH. B.	59
Tabulka 13: Strom - CH. C.....	61
Tabulka 14: Strom - CH. D.....	62
Tabulka 15: Strom – CH. E.	64
Tabulka 16: Strom - D. A.	65
Tabulka 17: Strom - D. B.....	67
Tabulka 18: Strom - D. C.....	69
Tabulka 19: Strom - D. D.	70

Tabulka 20: Strom - D. E.....	72
Tabulka 21: Výkon chlapců a děvčat.....	74
Tabulka 22: Dosažené výsledky dle věku.....	75

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - CH. A. - Postava	I
Příloha B - CH. A. - Strom	II
Příloha C - CH. B. - Postava	III
Příloha D - CH. B. - Strom	IV
Příloha E - CH. C. - Postava	VI
Příloha F - CH. C. - Strom	VIII
Příloha G - CH. D. - Postava	X
Příloha H - CH. D. - Strom	XII
Příloha I - CH. E. - Postava	XIII
Příloha J - CH. E. - Strom	XIV
Příloha K - D. A. - Postava	XV
Příloha L - D. A. - Strom	XVI
Příloha M - D. B. - Postava	XVIII
Příloha N - D. B. - Strom	XX
Příloha O - D. C. - Postava	XXI
Příloha P - D. C. - Strom	XXII
Příloha Q - D. D. - Postava	XXIII
Příloha R - D. D. - Strom	XXV
Příloha S - D. E. - Postava	XXVI
Příloha T - D. E. - Strom	XXVII

Příloha A - CH. A. - Postava

CH. A. 1-1

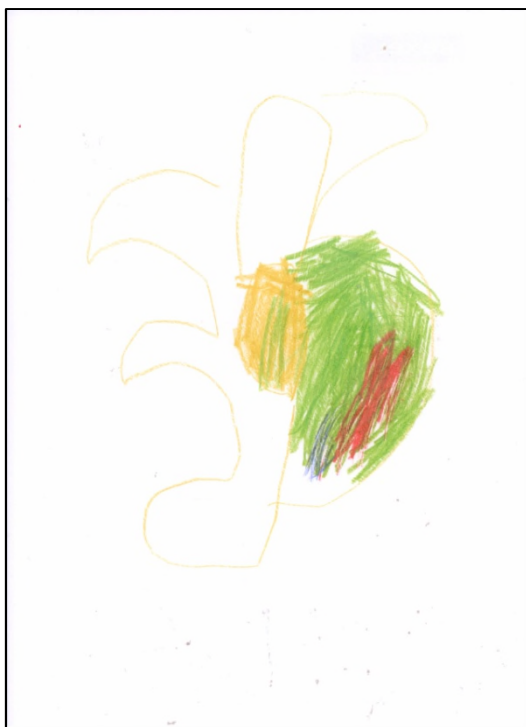

CH. A. 2-1

CH. A. 3-1

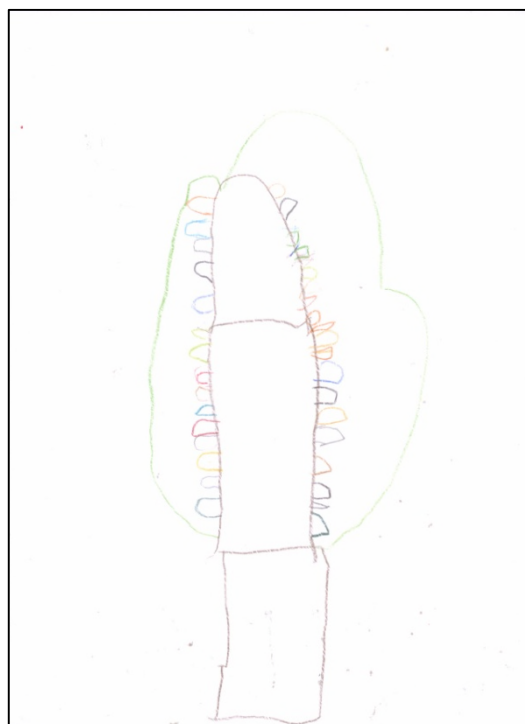
Příloha B - CH. A. - Strom

CH. A. 1-2

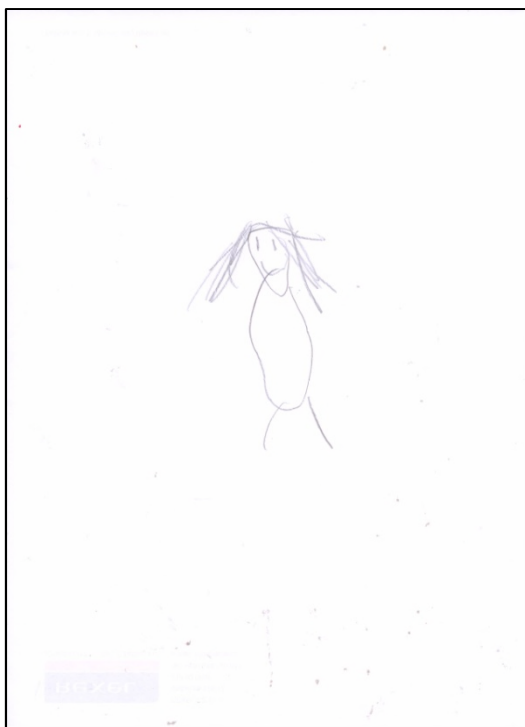

CH. A. 2-2

CH. A. 3-2

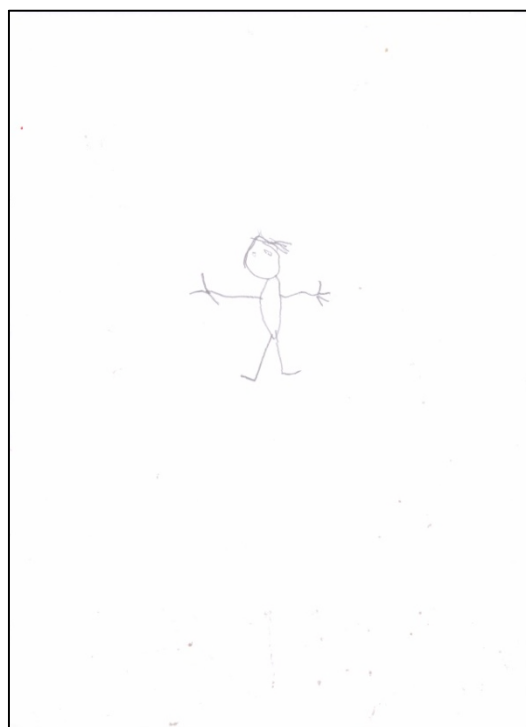
Příloha C - CH. B. - Postava

CH. B. 1-1

CH. B. 2-1

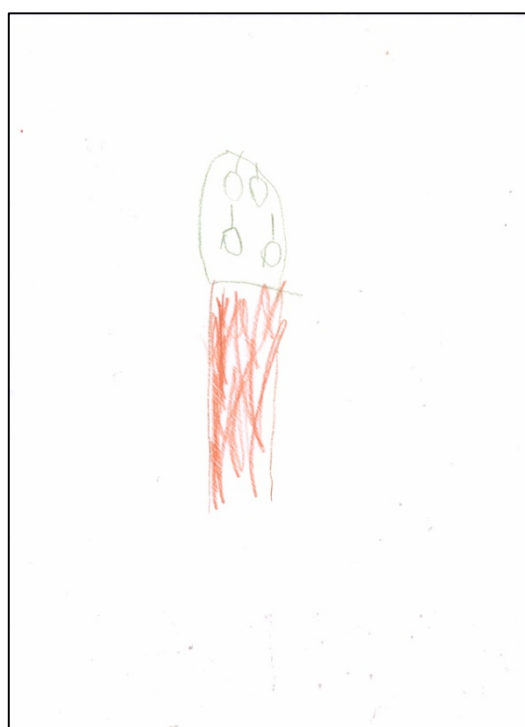

CH. B. 3-1

Příloha D - CH. B. - Strom

CH. B. 1-2

CH. B. 2-2

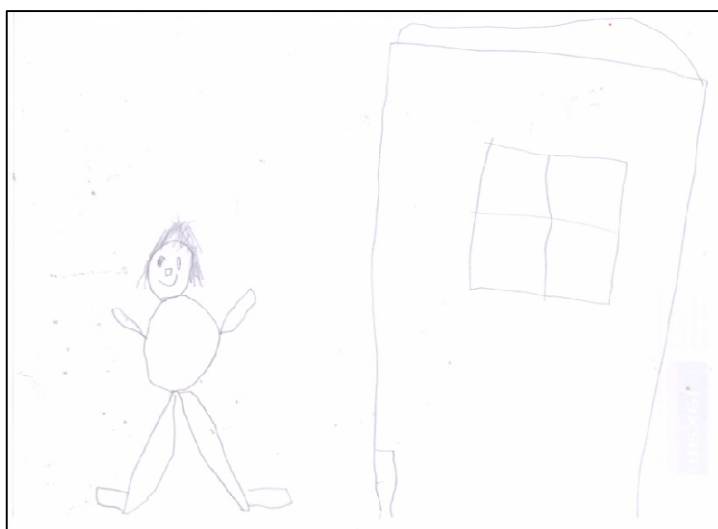
CH. B. 3-2

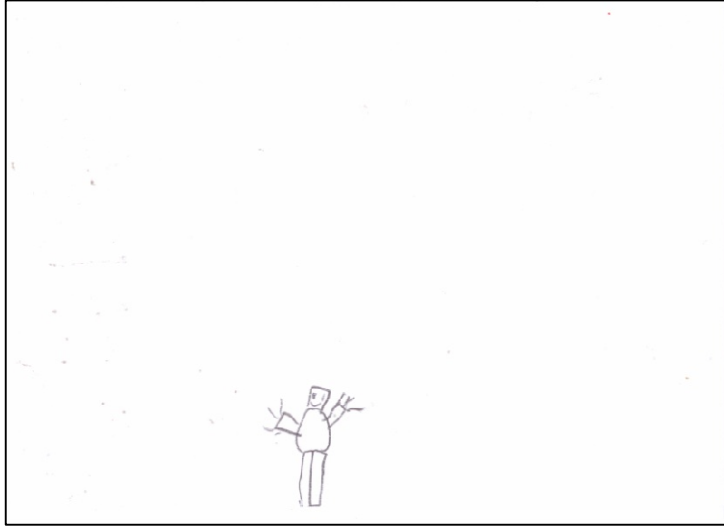
Příloha E - CH. C. - Postava

CH. C. 1-1

CH. C. 2-1

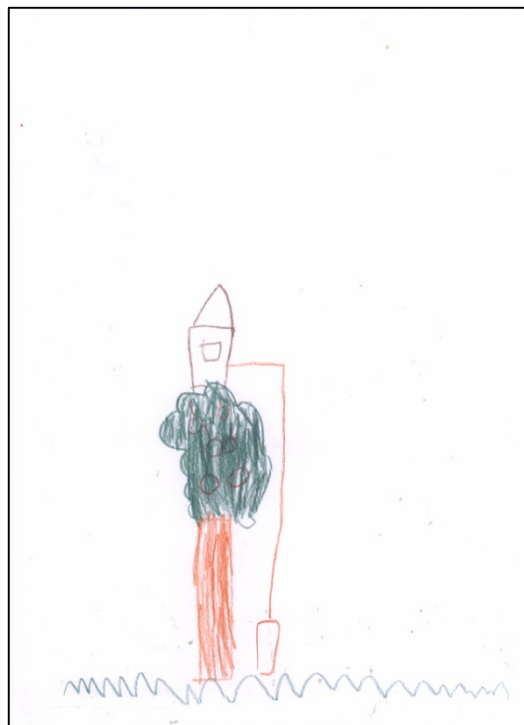

CH. C. 3-1

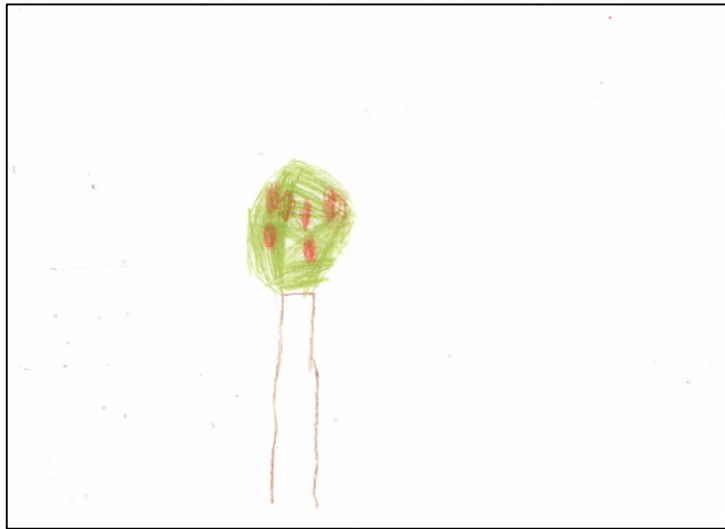
Příloha F - CH. C. - Strom

CH. C. 1-2

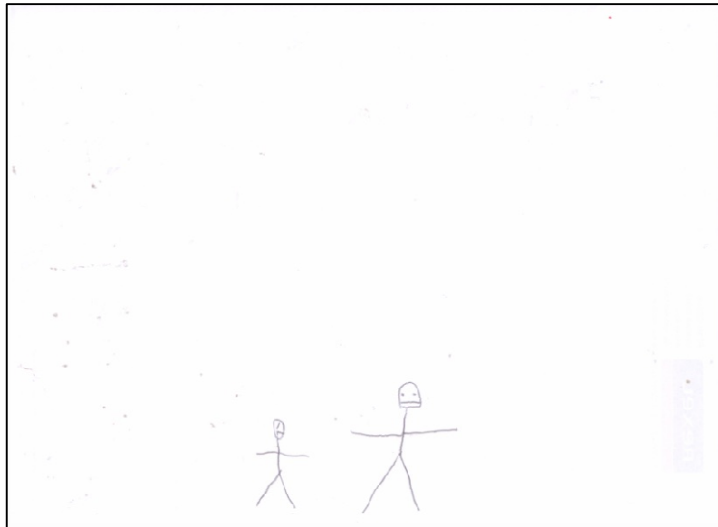

CH. C. 2-2

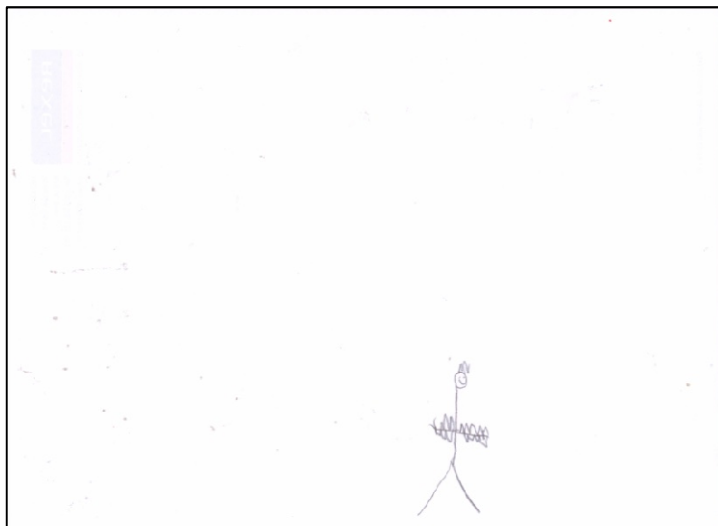

CH. C. 3-2

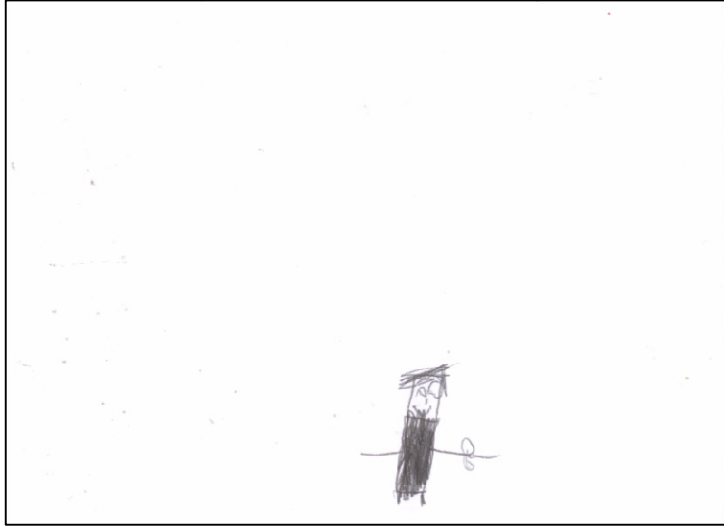
Příloha G - CH. D. - Postava

CH. D. 1-1

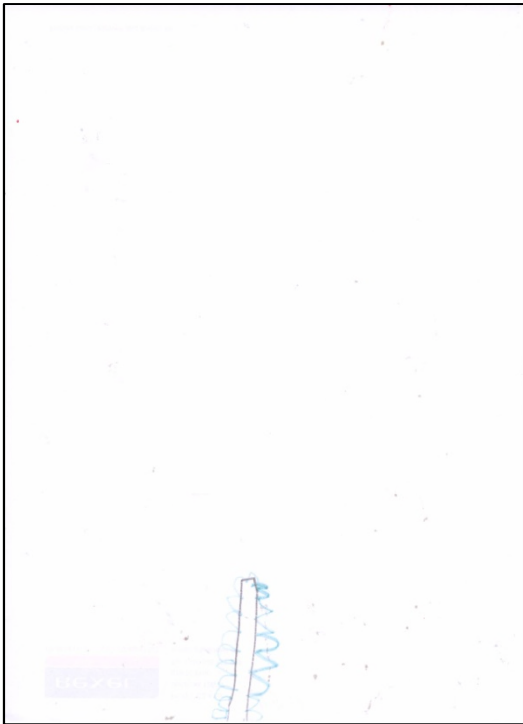

CH. D. 2-1

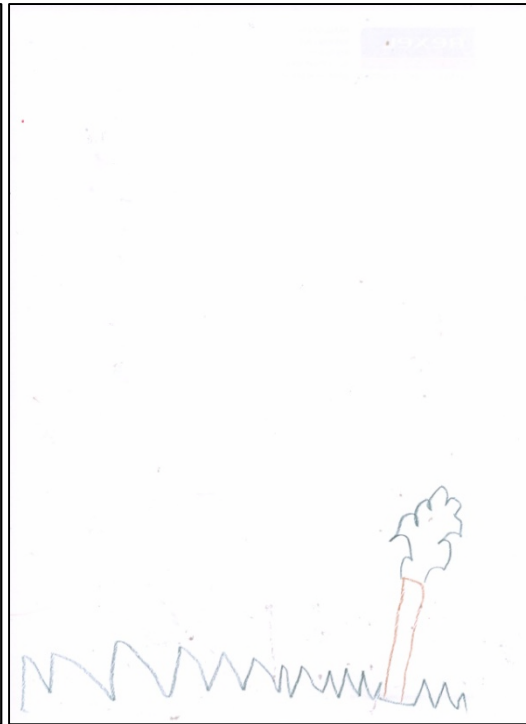

CH. D. 3-1

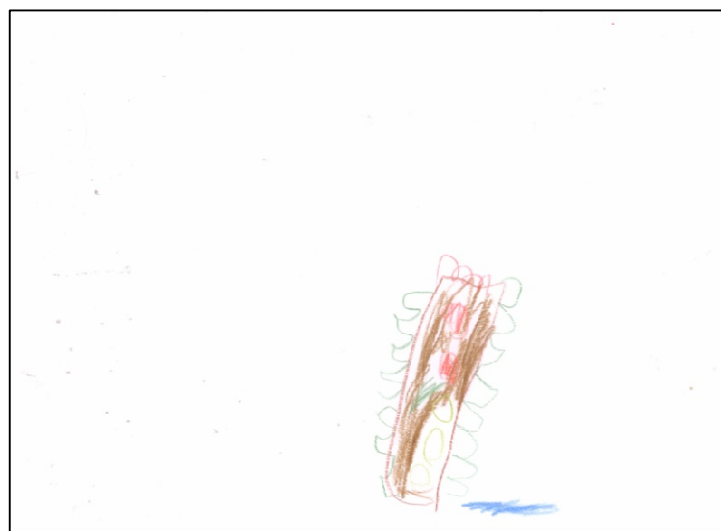
Příloha H - CH. D. - Strom

CH. D. 1-2

CH. D. 2-2

CH. D. 3-2

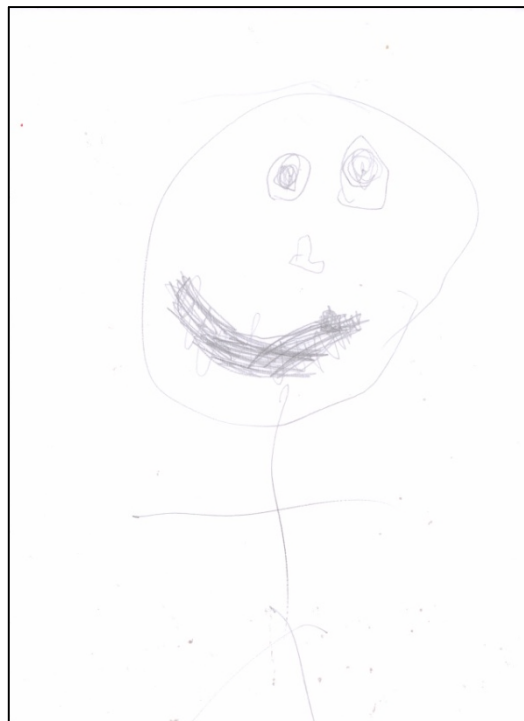
Příloha I - CH. E. - Postava

CH. E. 1-1

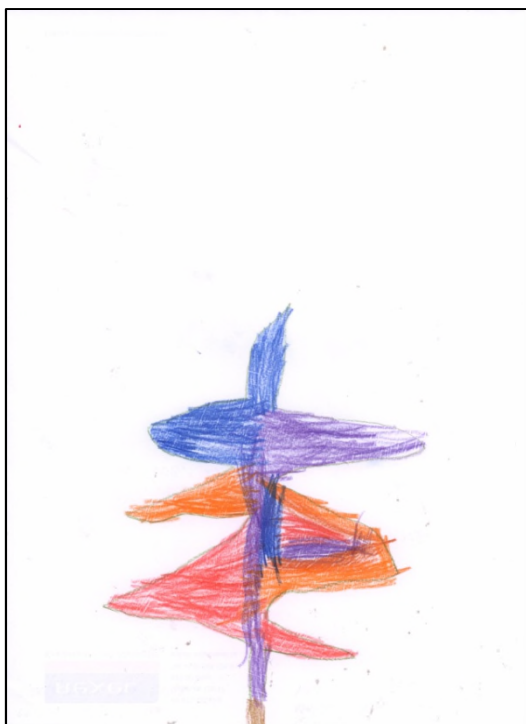
CH. E. 2-1

CH. E. 3-1

Příloha J - CH. E. - Strom

CH. E. 1-2

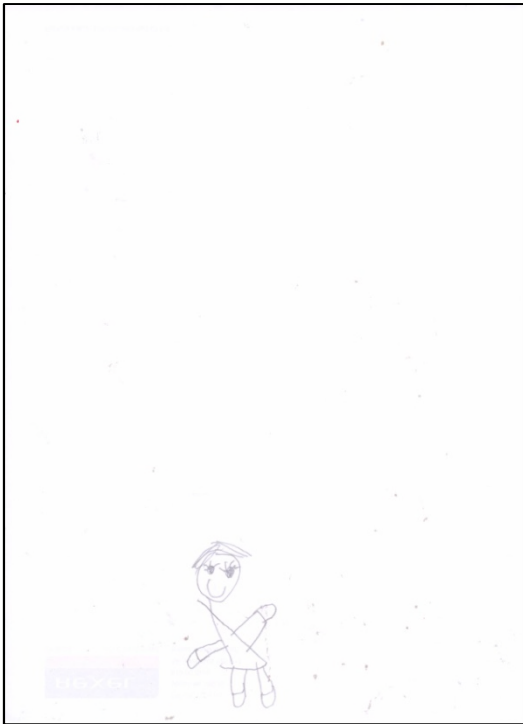

CH. E. 2-2

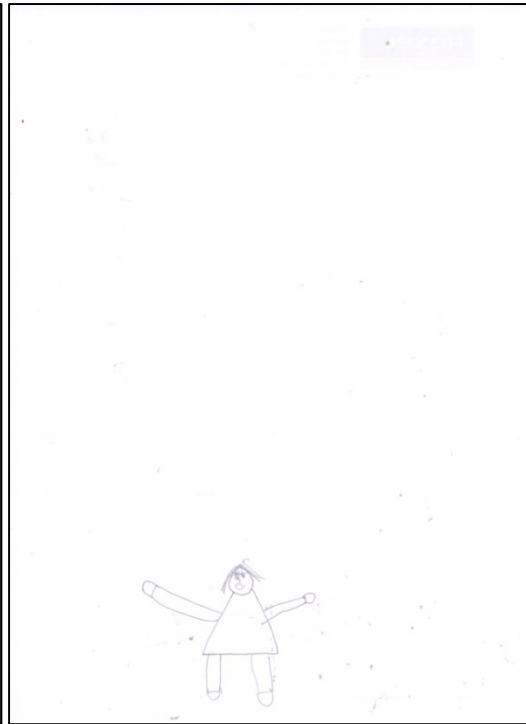

CH. E. 3-2

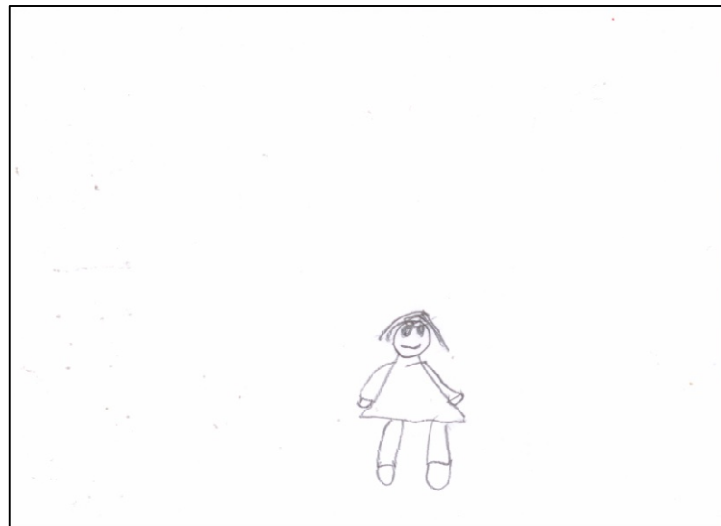
Příloha K - D. A. - Postava

D. A. 1-1

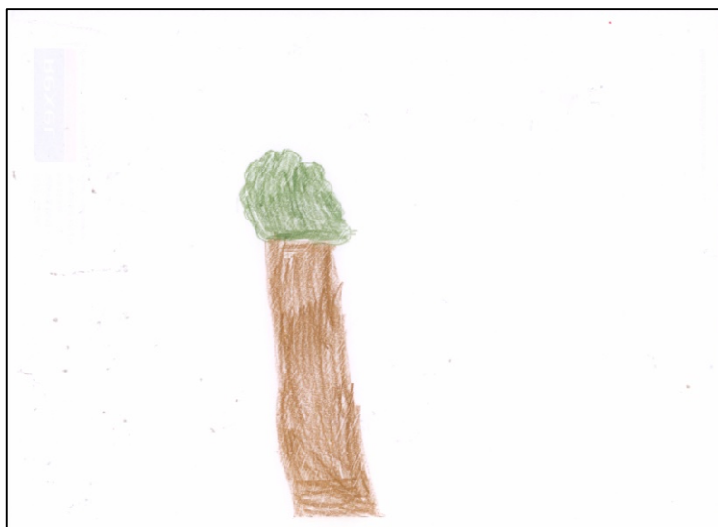

D. A. 2-1

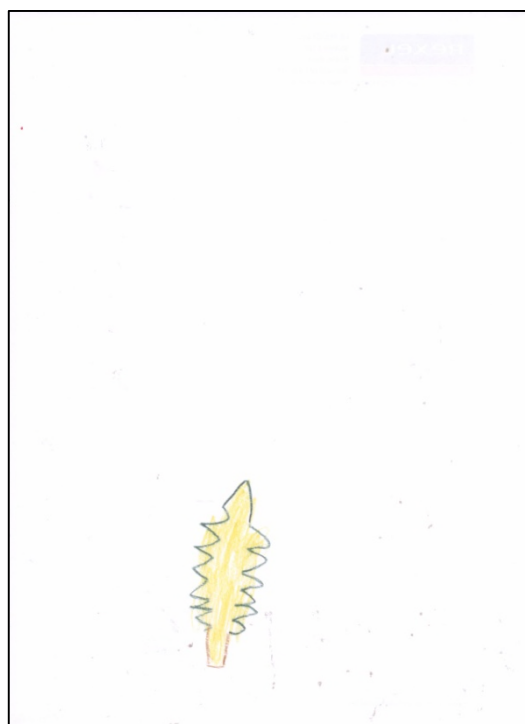

D. A. 3-1

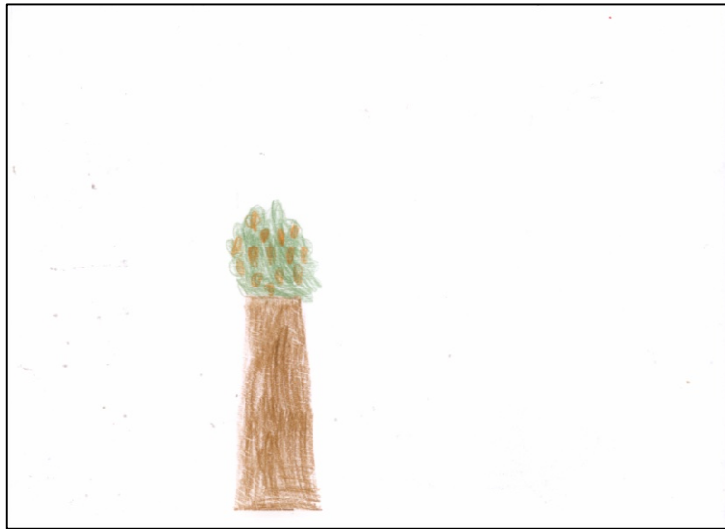
Příloha L - D. A. - Strom

D. A. 1-2

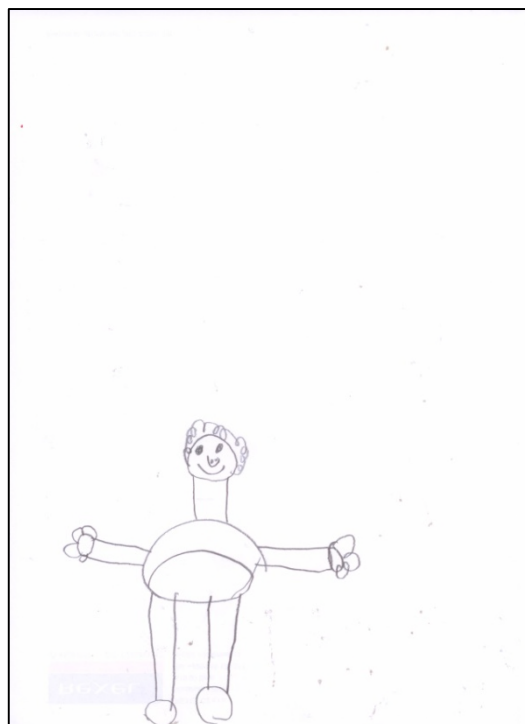

D. A. 2-2

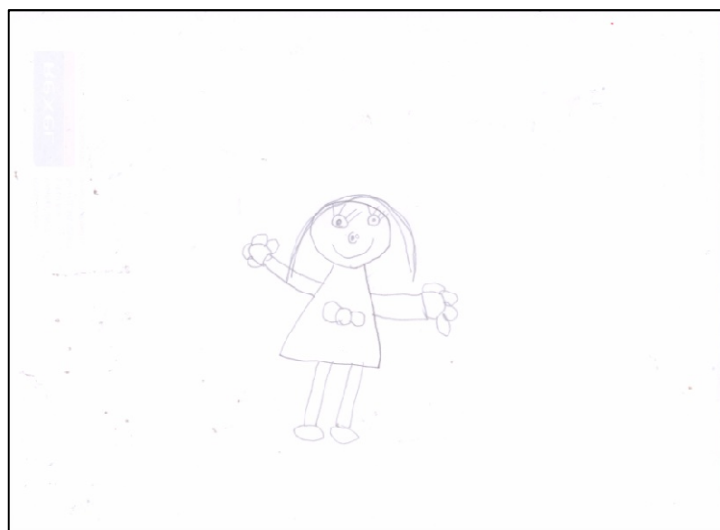

D. A. 3-2

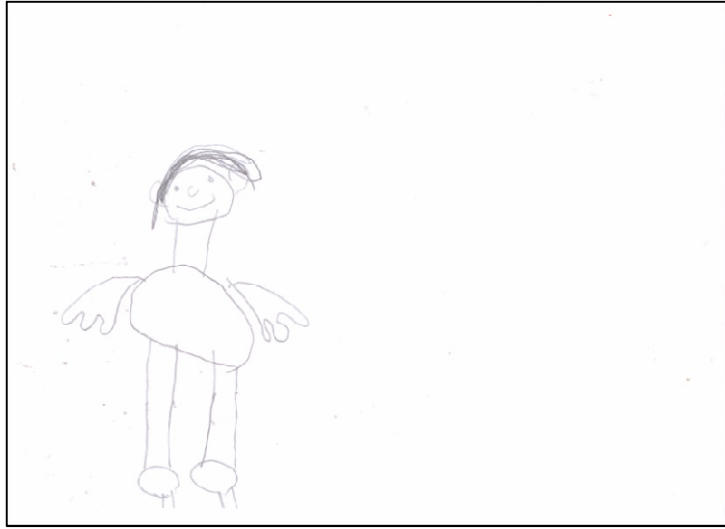
Příloha M - D. B. - Postava

D. B. 1-1

D. B. 2-1

D. B. 3-1

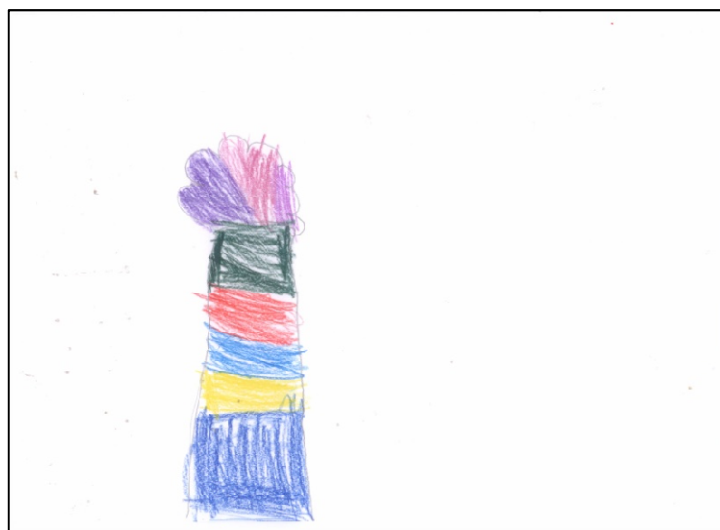
Příloha N - D. B. - Strom

D. B. 1-2

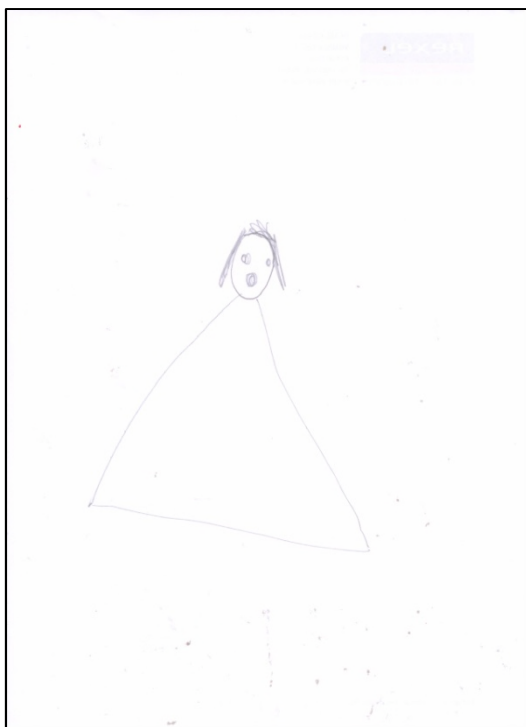

D. B. 2-2

D. B. 3-2

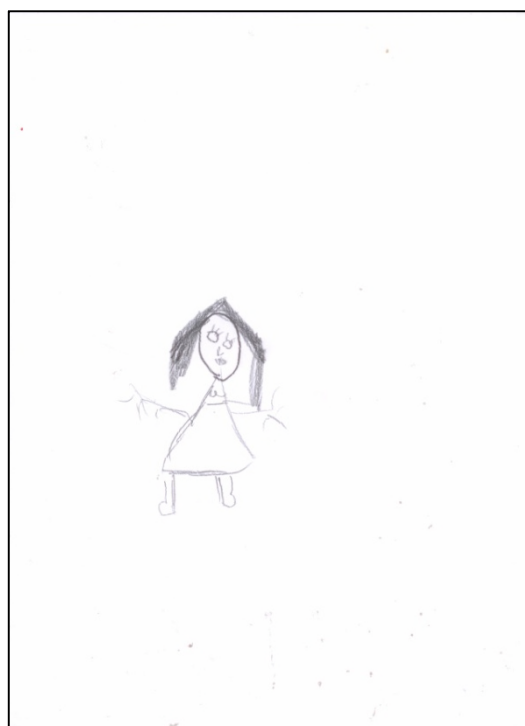
Příloha O - D. C. - Postava

D. C. 1-1

D. C. 2-1

D. C. 3-1

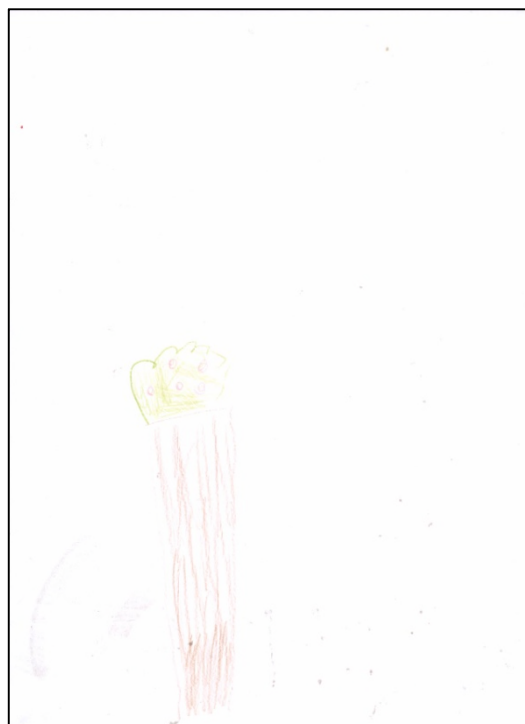

Příloha P - D. C. - Strom

D. C. 1-2

D. C. 2-2

D. C. 3-2

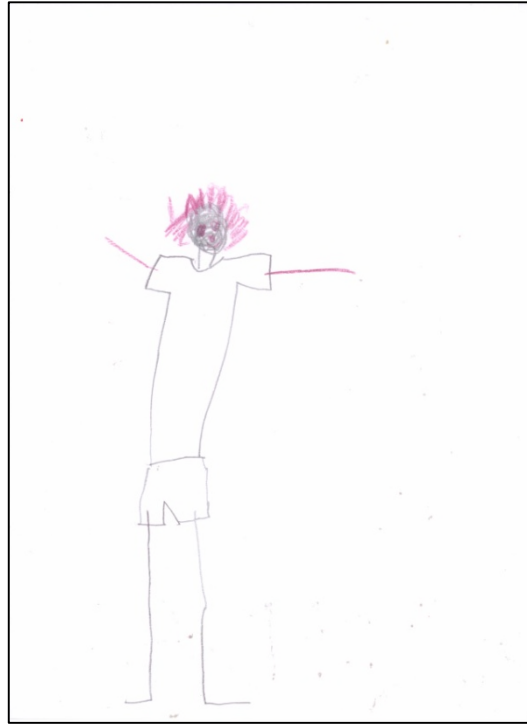
Příloha Q - D. D. - Postava

D. D. 1-1

D. D. 2-1

D. D. 3-1

Příloha R – D. D. - Strom

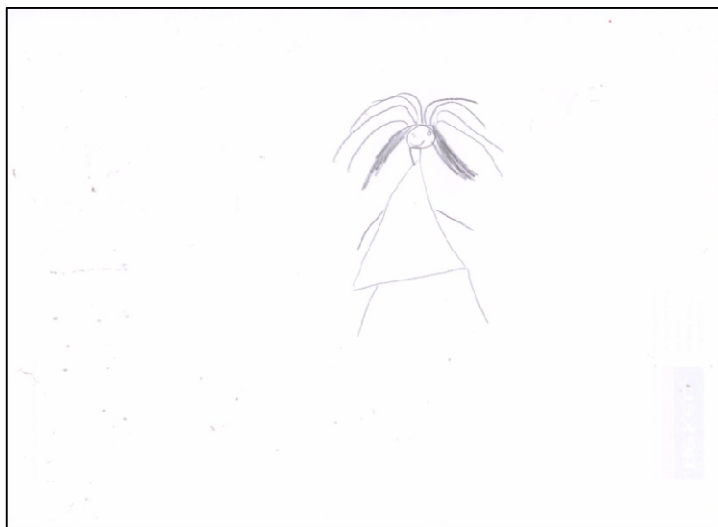
D. D. 1-2

D. D. 2-2

D. D. 3-2

Příloha S - D. E. - Postava

D. E. 1-1

D. E. 2-1

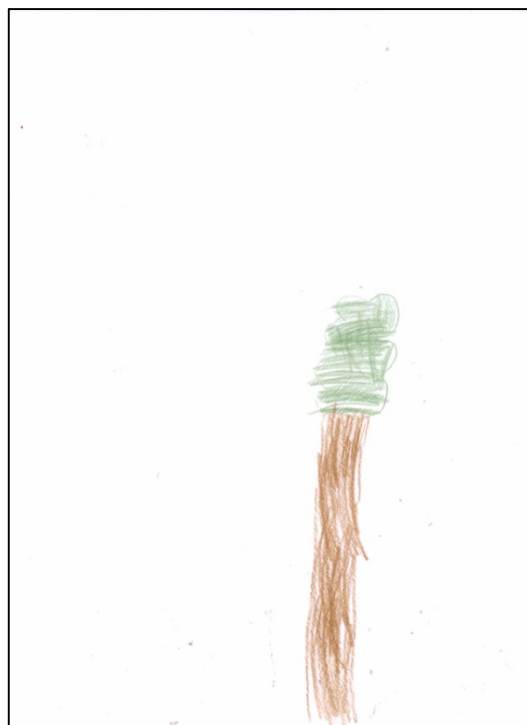
D. E. 3-1

Příloha T - D. E. - Strom

D. E. 1-2

D. E. 2-2

D. E. 3-2

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Renata Všetečková

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Kresba předškolního dítěte jako diagnostický nástroj školní zralosti

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 70

Celkový počet stran příloh: 27

Počet titulů českých použitých zdrojů: 24

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Petelíková